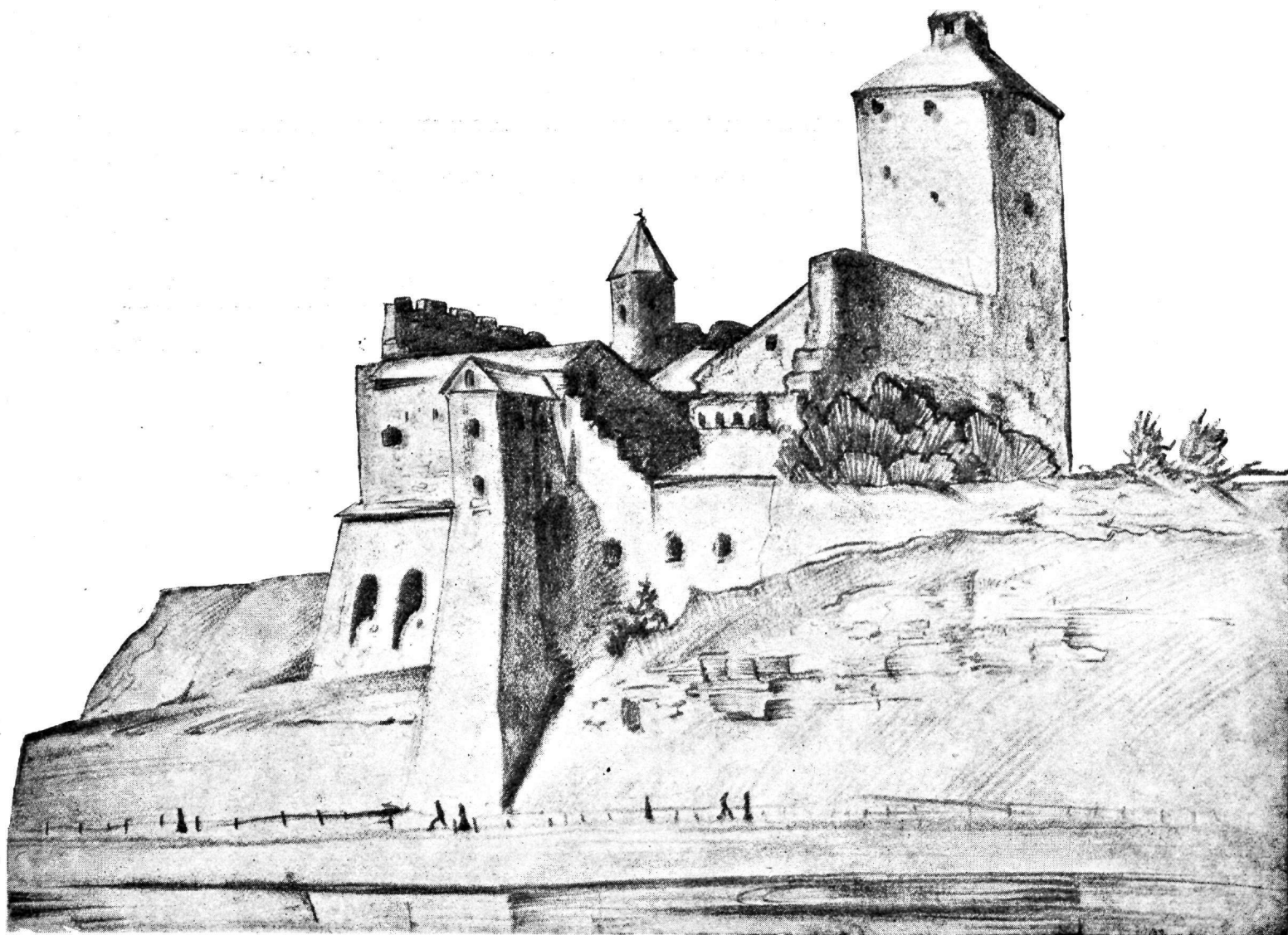

Hind 30 senti.

SÕDUR

XI aastaküik

Narva Hermanni kindlus.

Nr. 4

Laupäeval, 2. veebruaril

1929

Uued raamatud

<i>D. Buxhoevden: Sõjagaas</i>	Hind Kr.	3.50
<i>Garnisoni määrustik</i>	” ”	— .75
<i>O. Jalajas: Eesti iseseisvuse tek-</i> <i>kimine ja areng</i>	” ”	1.70
<i>Kaitseväge spordikalender</i>	” ”	— .50

Müügil „Sõduri“ talituses, Uus t. 10. Tallinn.

Igale suusaspordi harrastajale on tarvilik käsiraamat

Moodne suusaspord

Kokkuseadnud Soome parima suusasporditundja **Palmros'i** loengute järele **J. Luks.**

Hind 35 senti.

Raamat on müügil „Sõduri“ talituses Uus t. 10.

1-se diviisi talised taktikalised väliõppused.

8.—12. jaanuaril k. a. korraldati 1. diviisis talised taktikalised väliõppused. Ehkki õppuste ajaks oli valitud jaanuari kuu, missugune harilikult tahab kujutada meie tüübilist talveolukorda, ei pakkunud ilmastiku element õppuste perioodil täiel määral seda tüübilist talvet, nagu ta meil harilikult valitseb 3—4 kuu vältel aastas. Lund oli vähe ja ilmad olid võrdlemisi soojad. Lume vähesuse tõttu õppustel teostatud katsestused ei annud täiel määral kõiki neid tulemusi, mida taotlevad Sõjamin. ringkirjas ülesseatud õppuste eesmärgid. Nii näiteks suuskjalgratturid olid sunnitud teotsema mitte suuskadel ja ka mitte jalgratastel, vaid jalgsi. Lume vähesus ei võimaldanud saada ka igakülgeid andmeid katsestamistel mitmesuguste liikumisvahendite tüüpidega ja rakendusviisidega suurtükkide ja r.-klp. ümberpaigutamise lahingtingimustes.

Õppuste tegevusrajooniks oli valitud maastik Narva-Tallinna raudtee ja Soome lahe vahel. Õppused algasid peale Narva'st, arenedes peamiselt Vaivara kõrgustikkude rajoonis. Seega õppustel vastane (markeeriv pool) oli läänest, välja arvatud üks kaitselahing rindega itta. Oleks vast olnud kasulik kogu aeg vastast lasta teotseda idast, see oleks olnud lähemal olukorrale, mis tegelikult võib kujuneda. Pealegi, nagu mäletame, on suuremad taktikalised õppused või manöövrid 1. diviisis (välja arvatud kahepoolsed) oma enamikus teostatud olukorras, kus vastane on läänest.

Õppused olid ühepoolsed, kuna vastast (sinised) markeeris üks kompanii. Teotseval poolel (rohelistel) võtsid osa: 1. rüg. 1. ja 2. ptl., suuskjalgr. k-do, ratsa k-do, 1. div. srtv. kaks ptr. ja spets. k-do, üks k. soomr., üks soom.-auto rühm ja raadiojaam tüüp B. Teisel tegevuspäeval (9. jaan.) rohelistel poolel õppustest võtsid osa kaks kompaniid, kaitseliidu Narva malevast, üks ratsa rühm ja üks suurtükiväe rühm.

Õppuste üldjuht — divül 1. Vanem vahekohtunik — rügül 1.

Rohelise poole juhid — 8. ja 9. jaan. — rügül 1 abi — major Mats on, 10. ja 11. jaan. — patül III/1. rüg. — major Tomander. Sinise poole juht ja ühtlasi vahekohtunik — kapt. Kasemets. Noorematena vahekohtunikudena toimusid ohvitserid tegevusest mitteosavõtivate üksuste koosseisust.

Üksuste formeerimine ja koondamine algas 7. jaanuaril, kuna tegevus ise — 8. jaanuari varahommikul. Pärast õppuste lõppu (12. jaan.) kavas on nähtud ette tegevuse arutamise ja tagasirännaku oma alalistesse asukohtadesse. Tegelikult üldarutus, millest võtsid osa vanemad juhid ja vahekohtunikke, peeti mõni päev hiljem Narva's, kuna üksikasjaline arutus toimetati väeosades.

Juba varakult on diviisi juhatuse poolt töötatud välja täpsed operatiiv-olukorrad mõlemate poolte tarvis ning mitmesugused juhtnõõrid korteritesse paigutamise, toidustamise, laskemoonaga varustamise, sanitaar- ja veterinaäralade kohta. Varakult on organiseeritud vahekohtunikude sidevärk suure arvu kõnepunktidega. Õppusi jälgima ja mõningate taliste liikumisvahendite katsestamiseks Sõjaministeeriumist on sõitnud komisjon eesotsas laskeinspektoriga.

Esimene tegevuspäev algab rännakuga Narva'st Vaivara suunas. Vastavalt selleks päevaks loodud operatiiv-olukorrale teotsev pool (rohelistel) kujutab endast diviisi eelväge, mis peab uuesti looma kontakti taandunud vastasega (sinistega) ja katma diviisi lähenemist vastasele.

Jaanuari kuu alul rohelistel (idast) olid vallutanud Narva jõe joone ja ühtlasi Narva linna. Ühes pealetungiga rindelt rohelistel olid saatnud maale ka dessandi Toila rajoonis ja Vasknarva'st suuninud tugeva grupi, kes oli vallutanud Kuremäe teedesõlme. Narva rajoonis teotsevad sinised, olles ümberhaaramise ja selja-

taguste teede äralõikamise ohu all, olid oma osad tõmbanud tagasi Jõhvi rajooni, likvideerinud roheline dessandi ja seisma pannud ka Vasknarva grupi edasitungimise Kuremäe suunal. 8. jaanuaril siniste üks pataljon liikus Sõtkejõe joonelt Tallinna - Narva maantee suunas itta, et sama päeva õhtuks oma alla võtta Laagna as. — Udria joon ja takistada roheline edasiliikumist kuni siniste peajõudude kohalejõudmiseni, kellel on ülesandeks uuesti vallutada Narva jõe joon. Taandudes Narvast sinised olid rikkunud üle jõe viivad puu- ja raudsillad, mille tagajärjel roheline suuremate jõudude koondamine Narva jõe lääne kaldale, kuni sildade parandustööde lõpuni, oli raskendatud. 7. jaanuari õhtuks lõpetab 1. diviis oma koondamise Narva rajoonis ja 8. jaanuaril algab liikumist Narva-Tallinna mnt. suunas läände, eesmärgiga oma alla võtta Vaivara kõrgustikud ning jõuda välja Rootsi-aegsete kindlustuste — Vaivara kiriku joonele. Selle diviisi koosseisu kuuluv 1. j. rüg. (kaks ptl.), millele on antud juurde üks k. srtv. grupp (kaks ptr.), üks k. soomusrong ja üks soom.-auto rühm, peab liikuma diviisi eelväena Narva-Tallinna mnt. suunas ja 8. jaanuari õhtuks oma alla võtma Vaivara mäed, kus oodata järgnevaid korraldusi.

Nii siis esimesel tegevuspäeval tahtakse läbi mängida eelkaitse osade tegevus kohtamislahingus, s. o. luure tegevus, kontakti loomine ja rügemendi lähenemine. Eelväe juht juba eelmisel õhtul informeerib alluvaid üksuse ülemaid kujunenud olukorrast. Öösi ilmub eelväe juhi operatiivkäsk järgmise päeva peale. Selle käsuga määratakse kindlaks luure, eelkaitse, eelväe peajõudude ja järelkaitse juhid, ülesanded ja tegevused järgmiselt:

Luureks on moodustatud luursalk rügemendi suuskjalgratturite k-do ülema juhatusel, mille koosseisu kuuluvad suuskjalgratturite k-do, ratsa k-do ja soomusautode rühm. Temale on tehtud ülesandeks liikuda Narva-Tallinna mnt. suunas üle Peeterri — Laagna as. — Vaivara, eesmärgiga vallutada Laagna as. — kõrg. 48,0 rajoon, see oma käes pidada kuni eelkaitse osade kohalejõudmiseni ja korraldada luuret ning vaatlust Udria ja Vaivara suunades. Side luua soomusrongi dessantosadega Repniku rajoonis. Eelkaitse eelosade jõudmisel Laagna rajooni, luursalga ülema korraldada luuret kogu luursalgaga Udria ja Vaivara suunades. Luur-

salk peab astuma välja Narvast. Kell 0700 8. I. — seega 1 t. 30 m. enne eelväe peajõudude ja 3 t. enne diviisi peajõudude liikumise algamist.

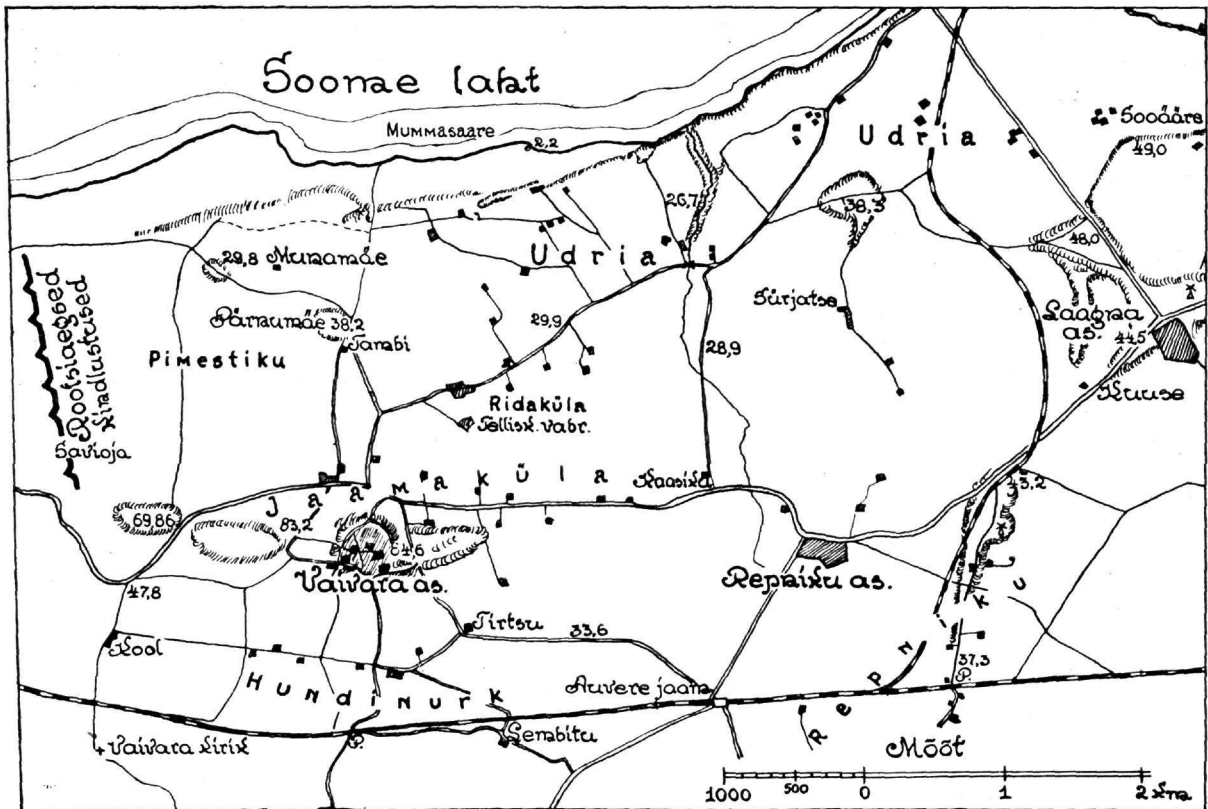
K. soomusrongile tehakse ülesandeks kella 0800 vallutada Soldino jaama rajoon ja kell 0900 välja jõuda Repniku mnt. ülekäiguni, kust saata välja dessant Repniku as. vallutamiseks ja side loomiseks luursalgaga Laagna as. rajoonis.

Eelkaitse moodustavad kaks l. kompaniid + üks k. patarei + kaks r. klp. rühma + üks jagu pioneere + üks sidejagu patül 1. juhatusel. Astuda välja Narvast kell 0745.

Peajõudude kolonni koosseisu liikumise järjekorras kuuluvad: eelkaitsesse määratud pataljoni ülejäänud osad, üks kerge patarei, üks pataljon ja toiduvõrre patül 3. juhatusel. Astuda välja Narvast kell 0830.

Järelkaitse — üks j. rühm — liigub 1 km peajõudude kolonni lõpust.

Selle käsu sisule vastavalt astuvad tegevusse diviisi eelväe osad 8. jaanuari hommikul. Suuskjalgratturid vähese lume tõttu on sunnitud liikuma jalgsi. Suurtükivägi liigub osalt rataste alla kinnitatud jalglastel, osalt regedel. Selgub, et vastane on juba võtnud oma alla Laagna as. — kõrg. 48,0 rajooni. Luure ei jaksu temale antud ülesannet täita. Luursalga järel varsti astub vastasega kontakti eelkaitse. Ka eelkaitse ja luureosade ühised jõupingutused alul ei suuda vastast välja tõrjuda Laagna as. — kõrg. 48,0 rajoonist. Vahepeal on asunud positsioonile juba mõlemad patareid, et toetada eelkaitse osi. Soomusautod on teel lumme kinni jäänud ja nende abistamine võtab tükikesse aega. Soomusrongil võtab aega paarist kohast purustatud raudtee parandamine. Eelväe ülem ise püüab liikuda kogu aeg võimalikult eespool, et olla rügemendi olukorra kurssis, kuid luurelt saab ta õige vähe teateid ja needki hilinemisega. Eelväe peajõud on sunnitud peatuma ja ootavad teel. Abiks eelkaitsesele eelväe ülem saab oma peajõudude kolonnist veel ühe kompanii, andes temale isiklikult lahingu ülesande Laagna as. vallutamiseks. Seda kompaniid toetavad ka soomusautod, mis on lumest lahti saanud. Vahepeal on aga vastane Laagnast välja taandunud ja see kompanii vallutab tühja mõisa. Kell 1430 soomusrongi dessant vallutab Repniku ja asub siin kaitsesele. Soomusautod, mis kogu aeg nagu omapead teotsenud, suunitakse Rep-

1-se divilisi talliste taktikaliste välilõppuste tegevusrajoon.

niku peale ja sattuvad siin tulevahetusse oma soomusrongi dessandiga. Eelkaitse osade energilisel tegevusel vastase eelosad lõpuks sunnitakse taanduma ja kella 1500 paiku eelkaitse jõuab välja kõrg. 38,3 — Repniku küla joonele. Sellega lõpeb lahingu tegevus 8. jaanuaril.

Õppuste arutusel 8. jaanuari tegevuse kohta vahekohtunikkude poolt märgitakse ära järgmised eksisammud:

— luure ei suutnud anda tarvilisel määral ja õigel ajal vajalikke teateid vastase kohta, mille tõttu rüüülil ja eelkaitse ülemal tuli teotseda pimedate silmadega; ühes tähtsamas suunas (Laagna as.) jalaluure osi ei olnudki, sinna vist pidivad liikuma soomusautod, kuid need olid vahepeal teel lumme jäänud. Ka olla luursalga ülem patustanud J. E. II § 47 nõuete vastu, missugune räägib, et luure juhi peamiseks kohuseks on saavutada julgeolek liikumisel ja edukas ülesande täitmine võimalikult väiksemate jõududega, hoides kokku omi jõude südamikku. See paragrahv räägib küll patrulli ülema tegevusest, kuid sama on põhimõttena maksev ka luursalga tegevuse kohta;

— eelkaitse tegevuse kohta peavahekohtunik märgib ära, et see liikus ka pimedate silmadega ja selle tõttu üks kompanii satub vastase kuulip. tule alla, olles kolonnis tee peal, kannab kaotusi ja paisatakse laiali. Vastasega kokku puutumisel eelkaitse paisatakse lahingusse osadekaupa; südamik olla jäänud kaugele maha „tippkompaniist“ ja hiljem, saades lahingu ülesande, ei teadnud kus liigub „tippkompanii“, satub selle seljataha nii, et tegelikult oli tegevuses ainult üks kompanii, millest õieti oligi tingitud asjaolu, et vastane kaua võis püsida tema esialgsel seisukohtadel;

— soomusauto rühm ei olnud olukorra kurssis, millega on seletatav tema kokkupõrge oma soomusrongi dessantodega Repniku juures.

Teine tegevuspäev.

9. jaanuari lahingutegevus on eelmise päeva tegevuse jätkamine. Ta algab joonelt ja olukorras, kuhu pooled olid jõudnud välja eelmisel päeval. Siin mängitakse läbi lähenemise viimane periood, kallale tungi lähtealusele asumine ja kallale tung. Sel päeval võtavad tegevusest osa rohelise poole koosseisus ka kaitseliitlased,

kelledest on moodustatud üks kompanii kumbagi esijärgus teotseva pataljoni juures, suurtükiväe rühm ja ratsa rühm.

Juba 8. jaanuari õhtul roheliste rügl saab divüülit operatiivkäsu, milles tähendatakse, et vastane (sinised) on asunud kaitsele *Mummasaare — Ridaküla — Jaamaküla — Hundinurga* külade joonel. Rügemen dile tehakse ülesandeks 9. jaanuaril kell 0800 asuda pealetungile ülesandega vastane tema kaitsepositsioonidest välja müüa ja oma alla võtta *Vaivara* mäed ning *Rootsiaegsete kindlustuste* joon.

Divüli käsu alusel rügl sama päeva õhtul saadab laiali oma operatiivkäsu järgmise päeva peale. Selle käsu sisule vastavalt rügl on otsustanud pealetungi sooritada kolme hüppega; esijärgus kaks pataljoni; pealetungi raskuspunkt rügemendi vasakul tiival; rügemendi varus kaks rühma parempoolsest esijärgu pataljonist ja soomusauto rühm. 1. ptl. (ilma kahe rühmata + ratsa k-do) tungib peale paremal pool, 2. ptl. vasakul ja soomusrong raudtee suunas. Pataljonide vahejoon — *kõrg. 43,2 — Kaasiku — kõrg. 84,6 — 83,2 — 69,86*; seega on vasakpoolse (pealööki andva) pataljoni pealetungiriba märksa kitsam. Lahingsidena pataljonide vahel suuskjalgratturite k-do liigub vahejoone suunas.

M_1 — *kõrg. 26,7 — 28,9 — Repniku a.s. — Auvere jaam* — vallutada kella 0900-ks;

M_2 — *Mummasaare — Ridaküla — Tirtsu — Haava* — vallutada kella 1100-ks;

M_3 — *Rootsiaegsed kindlustused — Kiriküla* — vallutada kella 1300-ks.

Kumbagile pataljonile on antud otseks toetuseks üks kerge patareid. Suurtükiväe grupülil kästakse ette valmistada rida tulikoondisi. Soomusrongi dessant osad teotsevad raudtee suunas. Soomusrongi suurtükiväel kästakse ette valmistada laskeandmed *Repniku a.s.* ja *Vaivara* mägede tulistamiseks. Rong peab toetama oma tulega 3. ptl. rünnakut M_2 joonel. Järgnevad korraldused side alal, kus muuseas märkidele väljajõudmist kästakse signaliseerida valgete rakettidega ja punaste rakettidega patül 3. peab signaalseerima rünnaku algust M_2 joonelt.

Rüglüli käsule vastavalt tegevus algab 9. jaan. kell 0800. Selgub, et vastane on oma vastupanu positsiooni ette välja nihutanud julgestusosad *kõrg. 26,7 — Kaasiku* — *Auvere* jaama joonele, missugune joon üldiselt ühte langeb rüglüli poolt määratud M_1 -ga. Kella 0900-ks on M_1 vallutatud. Siit edasi liikudes pealetungija leiab paiguti veel taanduvate vastase julgestusosade vastupanu, missugused püüavad aeglustada pealetungi. Lähenedes M_2 -le, vastase jalaväe tuli muutub ikka intensiivsemaks ja pidevamaks, sundides pealetungivaid kompaniisid ja rühmi hargnema. Rügl on kaotanud telefoni side mere ääres teotseva 1. pataljoniga. Ta ei tea kuidas areneb seal pealetung. Püüab sidet alal hoida ratsanikkude abil. Pealööki andva 3. ptl-ga traatside töötab kogu aeg korralikult. Selgub täpsamalt, et vastase vastupanupositsiooni eelserv asub nagu rügl seda juba varem maastiku uurimuse tulemusena oli arvanud, *Haava — Vaivara* mägede idakallaku — *Tambi* joonel. M_2 joonel üldiselt kujuneb välja ka kallaletungi lähtealus. Siin tuleb pikem peatus. Organiseeritakse kallaletungi lähtealust ja tehakse ettevalmistusi kallaletungiks. Rüglülil on palju muret pealööki andva pataljoniga, mille korrapärasest tegevusest oleneb ju kogu lahingu edu. Tuli tõmmata järele suurtükivägi, määrata talle ülesanded kallaletungi ettevalmistamiseks ja saatmiseks, tuli luua tulebaas r. kuulipildujatele. Suurtükivägi oli küll antud pataljonidele otseseks toetuseks, s. o. tema tuli oli patülide käsutuses, kuid kallaletungi ettevalmistamisel suurtükitulega rügl näitas üles suurt algatust.

Peatus kallaletungi lähtealusel venis üle paari tunni. Vahepeal patül 1. informeeris rüglüli oma valmisolekust kallaletungiks ja avaldas soovi alata kallaletungi varemalt kui 3. ptl., et sellega tõmmata vastase tähelepanu ja varusid enese peale ning abistada niimoodi 3. ptl. tegevust. Patül 1. on oma pealöögi suuninud mere äärt mööda, kus maastik kinnisem ja vähem vaadeldav *Vaivara* mägedelt. Patül 3. viib oma pealöögi pataljoni parema tiivaga otse *Vaivara* idapoolse mäe peale. arvestades, et selle kiire vallutamine osutub vastasele kõige tundelikumaks, olgugi, et pealöök maastiku iseäraldustest tingitult nõuab siin suuremaid jõupingutusi. Pataljoni vasakpoolne kompanii peab haarama *Vaivara* kõrgustikke kagupoolt. Suurtükitule peamass on suunitud 3. ptl. pealöögi suunale, s. o. vastase mahasurumiseks *Vaivara* mägestiku idakallakul. Soomusrongi patareid peab tulistama mägestiku lõuna kallakut, dessant osad sügavama haaramisega üle *Hundinurga* peavad mõjutama *Vaivara* jaan-

gemist. Soomusautod suunitakse Vaivara peale pataljonide vahe kohalt maanteed kaudu, et tõmmata vastase tähelepanu ja jalaväe tuld enese peale.

Nii algab ja areneb kallaletung. Kuid ka vastane ei maga. Ta on end hästi kaitseks organiseerinud Vaivara mõisa kivihoonetes ja mägestikus ning püsib viisalt oma seisukohtadel. 3. ptl. kannab suuri kaotusi. Tema paremal tiival liikuv kompanii on sunnitud peatuma vastase ägeda tule all. Vasakpoolne kompanii rühib edasi raudtee ja Vaivara mägede vahel, kuid ei kasuta hästi maastikku, mis raudtee ümbruskonnas oleks pakkunud rohkem varju vastase tule ja vaatluse eest. Ta liigub üle Hundiurga lagedate põldude ja heinamaade, oiles sealjuures kogu aeg parema tiivaga vastase kuulipildujate tule all ja kannab suuri kaotusi. Temast vasakul pealetungiv soomusrongi dessant on jõudnud juba kaugetele ette. Intervallid esijärgu kompaniide eneste ja soomusrongi dessandi vahel suurenevad. Pataljoni parem tiib lamab tule all ja ei pääse edasi. Seisukorra päästmiseks ja parema tiiva edasiviimiseks patül asetab tegevusse varukompanii — kaitseliitlased, suunides selle löögi kagust Vaivara esimese mäe peale. Kaitseliitlased, kes seni pataljoni varus asudes kärsitult ootanud momenti, mil avaneks võimalus „kaasa lüüa“, kiirelt rühivad edasi. Siin näeb mitmeidki Vabadussõja veteraane, kes vanadest lahingumälestustest tiivustatult rühivad edasi enesega kaasa tõmmates ka nooremaid vendi. Võimsa hurraaga tormatakse rünnakule, murtakse sisse vastase seisukohtadesse ja... Vaivara ongi käes... Siin kõlab signaal tegevuse lõpetamiseks.

Õppuste arutamisel selle päeva tegevuse kohta vahekohtunikkudelt juhitakse tähelepanu järgmisele:

— Vaivara mägederajooni vallutamiseks kujunenud olukorras maastik dikteeriks vast sügavamalt haaramist põhja poolt (Mummasaare — Perjatsi suunas), kuid käesoleval juhul pealöögi suunimine lõunapoolsest pataljoniribast oli vast õigustatud olemasolevate jõududega ja nende tegevusse asetamise võimalustega (soomusrong, soomusautod, mida mere ääres ei saa kasutada). Sarnaselt läbiviidud lõök nõuab suuremaid jõupingutusi ja tugevat suurtükiväge, kuid on mõjuvam ja paralüeerib rohkem vastase varude vastulöögi võimalusi (Vaivarast Pärnamäe suunas);

Kolonel Kaavo Talvela,

Soome Armees Peastaabi IV (õppe) osakonna ülem.

Jaanuaris s. a. korraldati kaitseväge talised taktikalised õppused. Külalisena neil õppustel 19.—28. I viibis kol. P. Talvela.

Meilviibimise piiratud aeg lubas kolonel Talvelal jälgida meie taliseid õppusi peamiselt III diviisi piirkonnas. Lugupeetud ja kallid külalised viibis Petseris, Võrus, Tartus, kus tutvus muu seas meie kaitseväge õppetöö ja sisemise elu korraldamisega.

Kol. P. Talvela on osa võtnud Maailmasõjast. Soome Vabadussõjast võttis osa Karjala rindel, täites mitmesuguseid vastutusrikkaid ülesandeid. On lõpetanud Soome Kõrgema Sõjakooli. Selle lõpetades on juhtinud rivi-vaecosasid.

Viimased aastad asub Peastaabi vastutusrikkal õppeosakonna ülema kohal.

-
- 1. ptl. pealetungil tema jõud olid jaotatud tegevusribas enam-vähem ühtlaselt; ei tundunud seda tugevat rusikat, mis oleks pidanud olema paremal tiival;
  - 3. ptl. ülem ei saanud kaua selget ettekujutust vastase asetusest; sellega on ka seletatav ühe kompanii rünnakud Repniku a.s. ja Kaasiku peale, missugused tegelikult olid vastase poolt vallutamata; see kõik viitis palju aega, nõudis asjata energia kulu ja edasilükumine sündis aeglaselt;

- kallaletungi ettevalmistamiseks kulus palju aega; mõnel osal tuli kallaletungi lähtealusel peatuda kuni kolm tundi;
- 3. ptl. pealöögi suunimine Vaivara peale otse idast oli raskelt teostatav olemasoleva suurtükiväe arvu juures ja nõudis suuri ohvreid; tema vasakpoolne kompanii, mis pidi aitama kaasa pealöögile, oli suunitud üle lagedate põldude, tiivaga vastase tule all;
- suurtükiväe jaotus polnud olukorrale vastav — rügüli käsutuses polnud suurtükiväge, millega ta oleks võinud mõjutada lahingukäiku.

K o l m a s t e g e v u s p ä e v.

Kolmandal ja neljandal päeval võeti läbi kaitselahingu ettevalmistamine ja läbiviimine. Selleks oli loodud täiesti uus olukord, millel polnud midagi ühist eelmise olukorraga. Teotsev (roheline) pool siin asus kaitsele rindega itta, kuna markeriv (sinine) pool tungis peale idast läände.

10. jaanuari vara hommikul 1. rügement saab divülilt käsu asuda kaitsele Vaivara mägede joonel. Vastupanupositsiooni eelserv — kõrg. 33,9 — 84,6 — 29,9 — 2,2. Kaitsele on piiratud põhjast Soome lahega, lõunast Tallinna-Narva raudteega. Parem tiib kaitstud 3. rüg. osadega. Soome lahes valitseb roheliste laevastik. Narva alt taanduvad osad katavad positsiooni organiseerimist Auvere — Laagna — Meriküla joonel kuni 10. jaan. kella 1500-ni, mille järele asuvad diviisi varru Sillamäele. Rügemendi käsutusse antakse üks kerge soomusrong, kaks kerget patareid ja üks soomusauto rühm.

Kella 0800-ks rügüli kutsub oma staapi temale vahetult alluvad juhid. Siin tutvusetakse olukorraga ja arutatakse rügemendile antud ülesande lahendamist kaardi järele. Kell 1100 rügüli läheb kokkukutsututega positsiooni luurele, kus neile annab korraldusi kaitsele asumiseks. Need korraldused hiljem fikseeritakse rügüli operatiivkäsu kaitsele asumiseks, missugune on dateeritud 10. jaan. kell 0900; tegelikult ilmub ta küll samal päeval, kuid palju hiljem.

Peale olukorra selgitamise vastase ja oma vägede kohta, rügüli selle käsuga määrab kindlaks oma kaitseidee, s. o. ta on otsustanud kaitset teostada mõlemate pataljonidega võitlusjärgus, moodustades 1. ptl-ga (ilma kahe rühmata) vastupanusõlme Vaivara idapoolse mäe rajoonis

ja 3. ptl-ga toetuspunktid Tellisk. vabriku, kõrg. 29,9 ja mere ranna rajoones. Kaitse raskuspunkt Vaivara mägede rajoonis. Pataljonide vahejoon — Kuuse — kõrg. 43,2 — Kaasiku — Jaamaküla — Savioja (kõik pp. s. a. 1. ptl.); seega 1. ptl-ni löik natukene kitsam, kuid siit on võetud ära kaks j. rühma. Vastupanupositsiooni eelserv — divüli poolt määratud joonel. Julgestuspositsioon 1—1½ klm. selle ees. Lahingeelpostide ülesanne — tõrjuda tagasi vastase luureosi ja alarmeerida vastupanupositsiooni osi. Rügemendi varu — suuskjalgratturite k-do + kaks rühma 1. ptl-st + soom.-auto rühm ühise juhi all, asukoht Vaivara keskmisel mäel. Tema ülesanne on luurata ja organiseerida rügemendi varupositsioon Rootsiaegsete kindlustuste joonel, organiseerida põikpositsioon Vaivara kõrg. joonel ja luurata vastulöögi suunad võitlusjärgu pataljonide rajooni. Soomusrongid peavad kaitsma raudtee suuna ja tarbekorral dessandiga toetama 1. ptl-ni. Soomusrongi patarei tuled on antud suurtükiväe grupüli käsutusse. Suurtükiväe grupüli kästakse toetada rügementi, milleks valmistada laskeandmed tõkketulede andmiseks nelja kohta (kaks vastup. pos. ees ja kaks selle sügavuses) ja üheksa tulikoonduse tarvis (osalt vastup. pos. ees, osalt tema sügavuses). Tõkketulede väljakutseks raketid. Ohukaitset peavad teostama varuosade k-klp-jad. Lahingvalmis ollakse 1400. Side loomiseks Narva alt taanduvate osadega, missugused peavad ühtlasi katma kaitse organiseerimist, saadetakse välja ratsa k-do Laagna a.s. juurde. Tema peab jääma vastasega kontakti ka pärast katvate osade taandumist.

N e l j a s t e g e v u s p ä e v.

Saadud käsu alusel 11. jaanuari hommikul kell 0800 rügement asetub kaitsele, mis tegelikult oleks sündinud juba 10. jaanuari kella 1400-ks. Patül I on mõlemad tema käsutada jäänud kompaniid asetanud võitlusjärku, kuna üks rühm kolmandast kompaniist (kaks rügüli käsutuses) moodustab ptl-ni varu, asukohaga kaitseleõigu keskkohas. Peatähelepanu oli pööratud parema tiiva kaitsele Hundinurga raioonis (ptl-ni ülesanne oli organiseerida vastapanusõlm Vaivara idapoolse mäe raioonis). I ptl-ni parema tiiva kõrgusel raudtee suunas Haava talu raioonis asuvad soomusrongi dessantosad. Nad on ühtlasi siduvaks osaks 1. rüg.-di ja temast paremal asuva 3. rüg.-di vahel. III ptl.,

millel võitlusjärgus asub samuti kaks kompaniid ja varus üks — on koondanud oma tähelepanu ja kaitsejõudude enamiku vasakule tiivale, leides, et siin vastasel on rohkem varjatud lähiseid ja maastiku mitmekesisuse tõttu tuleruumid siin on väiksemad kui lõigu parempoolses osas. Rügemendi varu on koondatud V a i v a r a keskmisele mäele. Soomusautod asuvad ooteseisukorras maanteel keskmise mäe varjul.

Juba koidikul vastane algab pealetungi. Lahingepostid, kelle ülesandeks oli tõrjuda tagasi vastase luureosi ja alarmeerida vastupanu positsiooni, signaliseerivad vastase ilmumisest ja alustavad temaga tulevõitlust. Varsti on nad sunnitud taanduma vastase jõudude ülekaalu all. Nende taandumist paiguti toetatakse vastupanu positsiooni eelserva lähedusse väljanihutatud r. klp. tulega. Varsti on ka juba vastupanu positsioonilt märgata vastase väikeste grupikeste hüppeid ja koondumisi. Vastane nähtavasti teeb ettevalmistusi kallaletungiks. Tema tegevus näib olema elavam rügemendi äärmise vasaku tiiva vastas, mereäärses raioonis. Siia kutsutakse välja kaitsja suurtükitle koondusi, et takistada vastase kallaletungi. Ka parempoolse ptl.-ni lõigus võib märgata vastase osade grupeerumist T i r t s u talust idapool. Neis raioones omabki lahing varsti ägedama kuju. III ptl.-ni vasakpoolne kompanii on sunnitud jätma maha omi seisukohti. Ta taandub kiirelt vastase tugeva surve all. Kompül informeerib patüli, et tema vastas on vastasel tegevuses tugevad jõud. Patül isiklikult, nähes kompanii kiiret taandumist, teeb osale oma varust ülesandeks asuda positsioonile, et seisma panna vastase liikumist selle kompanii kannul ja sellega võimaldada taanduval kompaniil uuesti küünistuda. Pataljoni parem tiiv püsib veel kohal, kuid ka siin tundub vastase tugev surve ja natuke aja pärast ongi ta siin murdnud sisse. Kompül tahab anda vastulöögi — see ei õnnestu; taandudes see kompanii küünistub uuesti ja paneb vastase seisma. Patül on koondanud oma ülejäänud varu (kaks rühma) ja suunib need vastulöögile lõigu vasakpoolsesse raiooni. Selle vastulöögiga pannakse küll ajutiselt seisma vastase suurem edasiliikumine, kuid ei lähe korda tagasi võtta endiseid seisukohti. Rügül, kes kogu aeg on olnud olukorrast informeeritud hea traatside tõttu, jõuab varsti selgusele, et vastase pealööök on suunitud rügemendi vasaku tiiva pihta. Ta otsustab sissemurdnud vastast siit välja visata ja selleks suunib oma varu vastulöögile. Ka

soomusautod saavad käsu teotseda R i d a küla suunas. Soomusautode ilmumisest tiivustatult rühbib nendega koos vastulöögile ka taandunud parempoolne kompanii, tehes pingutusi endiste seisukohtade tagasivõtmiseks — kuid ka see ei õnnestu. Pataljon on taandunud varupositsioonile ja paneb siin vastu. I ptl. püsib esialgsel seisukohtadel ja paneb visalt vastu. Tema ees vastane teeb katseid murda sisse T i r t s u raioonis, kuid see ei õnnestu. Patül I pakub isegi oma varu rügüle, et seisukorda uuesti jalule seada rügemendi vasakul tiival... Siin lõpetatakse lahingu-tegevus.

Õppuste arutusel kolmanda ja neljanda tegevuspäevade kohta märgitakse:

- kolmandal tegevuspäeval rügül viitis palju aega oma staabis (kolm tundi) kui ka positsiooni luure olukorra selgitamise ja ülesande lahendamise peale, seega kaua kinni pidades enda juures alluvaid ja mitte arvestades sellega, et ka neil on tarvis hinnata olukorda ja teha omi korraldusi; alluvaile jäi vähe aega korraldusteks ja kaitsele asumiseks; eriti on see tähtis suurtükiväe suhtes, mille ettevalmistamistööd lahinguks nõuavad rohkem aega kui jallaväes;
- vastupanu positsiooni eelserv oli valitud õieti; jõudude jaotus ja asetused kaitsele oli olukorrale vastav;
- tuleplaanide kokkuseadmisel ei viidud puhtal kujul läbi automaatrelvade ja suurtükiväetulede kokkukõlastamist; suurtükiväe tulitõkked ja koondised määrati kindlaks enne, kui oli selgunud kuhu suurtükiväe tuld kõige hädalisemalt tarvis oleks ja hiljem neid ei täiendatud, kuna tegelikult suurtükitle toetuse tarviduse nõuded peaksid kasvama välja pataljonides automaatrelvade tule süsteemi moodustamisel; on ju r. k. tuled need, mis loovad tuleluustiku ptl.-ni lõigus ja nende tuld täiendatakse k. klp. ning suurtükiväe tuledega;
- side töötas kogu lahingu kestel korralikult;
- lahingu vältel varudele anti õigel ajal ja olukorrale vastavad ülesanded;
- suurtükivägi töötas üldiselt korralikult; tuleruumid määrati välja õigel ajal.

*

Õppuste kokkuvõttes divül konstateerib, et need esimesed talised õppused olid

väga õpetlikud, andsid kogemusi ja õpiseid juhtidele, andsid osavõtjatele pildi talisest tegevusest ja selle iseäraldusist. Nad näitasid juhtidele, mis võib nõuda väeosalt talvel, eriti meie varustuse, riietuse ja liikumisvahendite juures. Siin kerkisid esile mitmedki küsimused, mis sunnivad võtma revideerimisele meie varustustabeleid, eriti sooja aluspesu ja saabaste suhtes. Proovimisel olnud liikumisvahendite (kelgud

või paadid kuulipildujate, laskemoona, haavatute jne. veoks, suurtüki jalased, reed jne.) suhtes saadi häid näpunäiteid nende täiendamiseks. Õppustest võtsid osa suure huviga ja tõsiselt nii ohvitserid, allohvitserid kui ka sõdurid. Töö juures oldi parema tahtmisega. Väljaõppe alal ei tulnud esile silmatorkavaid vigu. Üldiselt õppusi võib lugeda rahuloldavalt, isegi hästi korraldäinuks.

O. J—n.

Märkmeid suurtükiväe tegevusest 1-se diviisi talistel manöövritel 8.—12. I 1929.

G. Leets.

Kahepatareiline kerge suurtükiväe grupp (üks patareid — kerged kahurid, teine — kerged haubitsad) tegutses esimesel manöövripäeval rohelise diviisi avangardi suurtükiväena. Avangardil oli ülesande järgi täita rännak, rännaku julgestus, luureosade tegevus ja kontakti loomine vastasega. Grupi side- ja luure meeskond tegutses sõjaaegses koosseisus.

Avangardi ülem määras kerge kahuri patareid avangardi eelkaitsesse ja kerge haubitsa patareid avangardi peajõududesse.

Eelkaitses patareid pidi asuma positsioonile käsu peale, — vastaspoolte eelkaitses osade kokkupõrke järele. Viimast asjaolu ei saa lugeda normaalseks — peab püüdma selle poole, et eelkaitses osadele oleks suurtükiväe toetus kindlustatud kohe peale kokkupuutumist vastasega. Antud olukorras oli see hõlpsasti läbiviidav patareide ešeloneerimisega — võis ju kergesti välja arvata eelkaitses osade arvatava kokkupõrkeraiooni. Kui patareid asub positsioonile käsu peale, siis võib temalt tuld oodata soodsamal juhul 30 minutiga, kuna patareide ešeloneerimisel aga hiljemalt 5 minutiga — vahe on käega katsutav!

Rõõmustavalt hästi organiseeritult tegutses suurtükiväe luure, — nii oma eriuksannete täitmisel, kui ka koostöös jalaväe luurega. Luure-teenistuse üleminek vaatlusteenistusele peale kontakti loomist vastasega, oli samuti normaalne ja takistusteta.

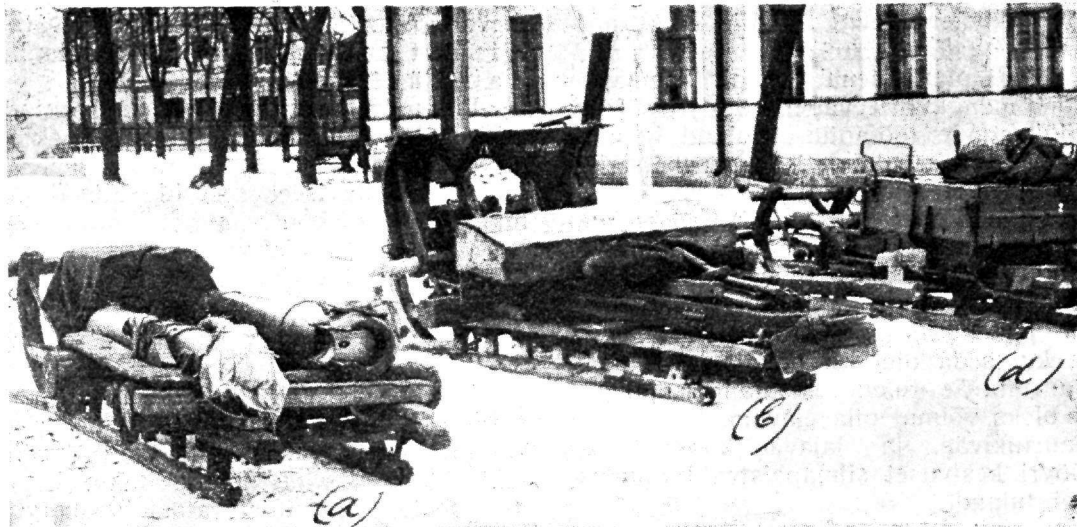
Kallaletungi faasil (manöövri 2. päev) rohelise salga juht jaotas oma kaks patareid pataljoni vahel otsese toetuse suurtükiväena ja ise jäi ilma üldtegevuse suurtükiväeta, — seega lahingu kestvusel temal pidi puuduma jõud mõjutada lahingukaiku

temale soovitavas suunas. Sarnase jaotusega võiks leppida juhul, kui teistsugune lahendus poleks olnud võimalik. Antud olukorras aga allus salga juhile veel soomusrongi kerge patareid ja seepärast oleks olnud minu arvates õigem järgmine suurtükiväe jaotus: otseseks toetuseks — parempoolsele 1. pataljonile kerge kahuri patareid (nr. 2) ja pahempoolsele 3. pataljonile soomusrongi kerge patareid; üldtegevuseks salga juhi käsutuses — kerge haubitsa patareid (nr. 3). Nii-suguse jaotuse juures salga juhi käsutada oleks olnud võrdlemisi tugev tulerusikas, missugune oleks võinud olla väga kasulik sarnase tugeva „pähkli“ vallutamisel, nagu seda on Vaivara mäed.

Kallaletungi lahingu ettevalmistamisel grupiülemal puudus sidekäsk ja laskemoonaga varustamise kava. Kergehaubitsa patareid, olles 3. pataljoni otseses toetuses, ei saatnud eelvaatlejat esikompanii juurde, piirdudes sideallohvitseri saatmisega pataljoni ülema juurde. Ei õnnestunud ka grupi koostevõime lennukiga selle tõttu, et salga ülema käsk raadiojaamale ilmuda grupi käsutusse ei jõudnud raadiojaamani.

Kaitselahingu ettevalmistamisest (manöövri 3. päev) rohelisel poolel võib tähendada seda, et rügemendi ülema ja grupiülema koostöö juures kaitsespositsiooni valikul ja kaitsetegevuse peajõu kindlaksmääramisel, kaardil enne väljasõitu ja pärast maastikul, ei arvestatud aja kokkuhoiuga, mille tõttu suurtükiväele jäi vähe aega oma hädatarviliste tööde läbi viimiseks (näiteks, patareide positsioonid jäid selle tagajärjel väljamõõtmata). Ka suurtükiväe tuleplaan polnud nõuetavalt kooskõlastatud raskekuulipildujate tuleplaaniga.

Pilt nr. 2.

Pilt nr. 3.

suurtüki (kasti) pitsis erilise konstruktsiooniga kelgul, mis ei nõua suurtüki lahtivõtmist, ja seepärast suurtüki laskevalmis seadmisele ei kulu aega. Oleks hea, kui saaks muretseda üks sarnane Soome veovahend ja meil veel käesoleval talvel proovitud.

Kuni Soome sarnase abinõu soetamiseni loen vastuvõetavaks suurtüki (kasti) vedu regedel (pildid nr.nr. 2 ja 3).

Peab aga tähendama, et mõni meil varustusel olev suurtükisüsteem on raskesti lahtivõetav (näit. prantsuse 76,2 mm kahur).

„Vabadussõja nurk“ Kuperjanovi üksikus jal. pataljonis.

Kuperjanovi üksikus jalaväe pataljonis avati 10-dal aastapäeval (23. det. l. a.) „Vabadussõja nurga“ nime all kogu väärtuslikke esemeid, millel kahtlemata on

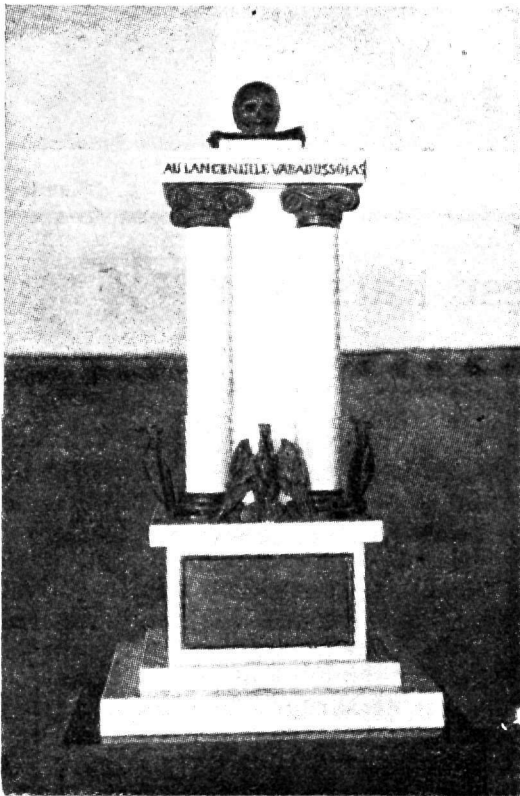
suur tähtsus pataljoni vabadussõjaaegse kangelasmeele, vapruse vaimu ja traditsioonide sisendamisel, arendamisel ja jäädvustamisel.

Selles „Vabadussõja nurgas“ leiavad aset esialgu järgmised asjad:

1) Pataljoni asutaja ja kangelase leitnant Julius Kuperjanovi õlivärvi pilt (kunstnik Maksolly maal) maitserikkas kullatud raamis;

2) Vabadussõjas langenud kuperjanovlaste mälestusmärk (v. pilt): eriti ilmekas skulptuurne teos (kujur Melniku töö) valgest marmorist ja pronksist, tammepuust alusel ja langenute nimetahvlitega igal neljal küljel, ning

3) Vabadusristi kavaleride — kuperjanovlaste nimetahvel: kunsttrükk, ääreilustustega, ahtakeses kullatud raamis ja klaasi all.

Vabadussõjas langenud kuperjanovlaste mälestusmärk (kujur Melniku skulptuur) pataljoni „Vabadussõja nurgas“.

„Vabadussõja nurka“ on kavatsus edaspidi veel täiendada uute esemetega, näit. (kui leidub võimalus), Paju mõisa lahingut kujutava suurema õlimaaliga, Kuperjanovi surmamaskiga jne.

Kuperjanovi üksiku jalaväe pataljoni „Vabadussõja nurk“, nagu ta oli ülesseatud aktusel 23. XII. 28. 3. kompanii eluruumis.

„Nurk“ on paigutatud pataljoni luge-mistuppa.

Ruumi kitsikuse tõttu nurga avamine sündis teises ruumis, kusjuures nurk oli ülesseatud, nagu näidatud pildil.

Kuperjanovi üksiku jalaväe pataljoni „Vabadussõja nurk“ praegusel kujul läks maksma ümmarguselt 1450 krooni, kusjuures 150 krooni on võimalik katta pataljoni säästsummadest, kuna ülejäänud osa pannakse kokku Tartu omavalitsuste, rahaasutuste, äride, seltskondlike organisatsioonide ning üksikute seltskonnaliigete poolt. Osa neist summadest on pataljon juba kätte saanud, kuna teine osa on veel kogumisel.

J. O.

Sartu vallutam

Psühho-tehnilistest katsetest.

Mitmesuguste ametmeeste võimete kindlakstegemine psühho-tehniliste katsete abil on välismail laialdaselt hoogu võtnud. Suurem osa veduri-, trammi- ja autojuhte peavad katsete tulest läbi käima. Olgugi, et need katsed ei suuda inimese võimeid igakord täpsalt kindlaks teha, kuid kahtlemata toovad nad suurt kasu; nad annavad ikkagi katsetava kohta enam-vähem küllaldaselt selge pildi. Psühho-tehnilised katsed pole mitte ainult kasulikud isikust huvitatud ametasutusele, vaid nad on seda ka katsetavale isikule endale. On ju paljudel inimestel mõned puudused, mida nad isegi ei tea, kuid käies läbi katsete, võivad need puudused kergesti ilmsiks tulla. Näiteks autojuht võib olla oma teada väga osav, vilunud, külmavereline jne., kohates aga teel ootamata mingisuguse takistuse või kõrvalmõju, millega tal enamalt tegemist ei ole olnud, võib ta ära kohkuda ning õnnetu juhtumine on möödapääsemata. Katsetel asetatakse autojuht mitmesugustes olukordadesse, mis praktilises elus võivad ette tulla. Siin õpib ta ise ennast tundma ja temast saavad ka küllaldase pildi asjast huvitatud isikud või asutused.

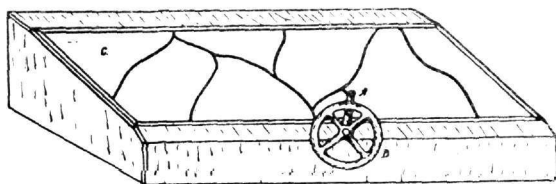
Autojuhtide katsetamiseks tarvitaakse väga mitmesuguseid aparate ja

abinõusid. Tüübilisem nendest on aparaat, mis enesest kujutab täielist autojuhtimise sisseseadet, kus juhi eekraanil kinolindi abil tee vastu jookseb. Teel kohtab ta igasuguseid takistusi, hädaohte, vastutulijaid, sõitjaid, loomi, hääle ning valgustuse effekte jne. Ühe sõnaga, eekraanil kohtab ta kõiki neid nähtusi, milledega teel tegelikus sõidus võib olla kokkupuutumist. Iga nähtuse peale peab katsetav vastavalt reageerima, kusjuures aparaat iga valesti tehtud liigutuse ära märgib. Võimalik, et sarnane aparaat on liiga nõudlik, kuid katsetaja peab oskama teha katsete tagajärjest õiglase järelduse. On olemas ka paljud lihtsamad aparaadid autojuhtide katsetamiseks, millised lubavad kindlaks teha katsetavate võimed ainult üldjoontes.

Joonis 1. kujutab üht lihtsamat aparaati. Kasti B on asetatud kaks võlli, millede peal liigub nõuetava kiirusega otsata pabrilint C. Lindile on joonistatud teedevõrk. Aparaat on varustatud tüürrattaga, mille külge kinnitatud kang A. Kangi otsa on asetatud pliats. Katsetamiseks lastakse lint käima. Katsetatavale isikule antakse teatud tee jälgimiseks, kusjuures ta tüürratta abil juhib pliatsit näidatud teed mööda. Tehtud vead on näha

ine jaanuaril 1919. a.

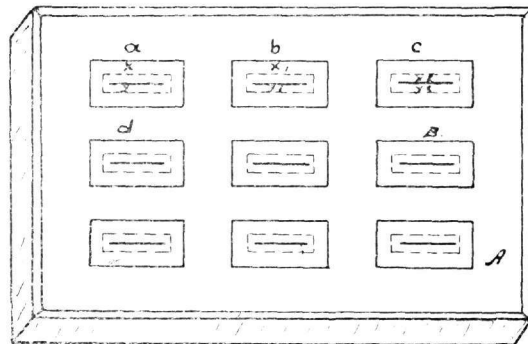

Joon. 1.

pliiatsi jäljest. Autojuhtide täpsemaks võimete kindlakstegemiseks tarvitatakse veel teisi mitmesuguseid abinõusid ja aparate. Kõik need abinõud on võrdlemisi lihtsad ja kättesaadavad.

Praegusaja sõjavägi vajab mitte ainult autojuhte, vaid ka palju teisi spetsialiste. Enne kui noorsõdurist hakata välja õpetama spetsialisti, on väga tähtis kindlaks teha, kuivõrt ta on kõlbulik teatud eriala peale. Puutumata jättes isikute valikut kitsamate erialade peale eri-väelikes, valgustan lühidalt ainult küsimust, kuidas teha kindlaks noorsõdurite võimeid nende erialade õppimisel, mis on tarvilikud igas väeliigis, nagu luurajad, vaatlejad jne. Nende ametmeeste väljaõppe juures on tähtsaks teguriks loomulik and, silmamõõt, mälu, osavus, leidlikus jne., mida juba alguses tuleb kindlaks teha psühhotehniliste katsete abil. Paistab, nagu tuleks nende omaduste kindlakstegemiseks raisata palju aega, või mõõta meeste võimeid kallite ja keeruliste aparaatidega.

Tegelikult pole see nii. Silmamõõdu olemasolu teatud isikul võib kindlaks teha väga kättesaadavate abinõudega. Aparaat selleks otstarbeks on äärmiselt lihtne. Ta koosneb kastist A (joonis 2), mille

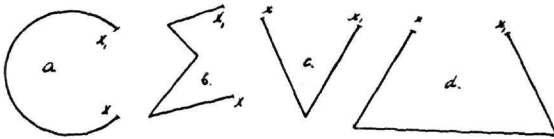

Joon. 2.

sisemusse on asetatud elektrilamp. Kasti kaaneks on matt klaas B. Klaasi välimise poole peale on joonistatud nelinurgad a, b, c. . . . . Klaasi sisemisel küljel on tõmmatud jooned $x, x_1, x_2, \dots$ täpsa nelinurga äratähendamiseks. Ümber joonte $x, x_1, x_2, \dots$ on joonistatud väiksed nelinurgad $y, y_1, y_2, \dots$. Kui elektrilamp ei põle, paistavad ainult nelinurgad a, b, c. . . . . Katsestataval isikul lastakse asetada iga nelinurga keskkoha õige traadijupp. Kui see on tehtud, süüdatakse lamp põlema, kus läbipaistvad jooned $y, y_1, y_2, \dots$ näi-

tavad, kuivõrt õieti on traaditükid asetatud. Väikesed paistvad nelinurgad $x, x_1, x_2, \dots$ näitavad lubatava kõrvalekaldu piiri. Aparaaadi puudumisel võib silmamõõtu kindlaks teha ka lihtsate ülesannetega.

Näiteks on lehtedele märgitud rida mitmesuguseid figuure $a, b, c, d, \dots$ (joonis 3), millele lahtiste otsade vahed

Joon. 3.

xx , on mitmesugused. Lehed antakse katsetatavatele kätte ja kästakse teatud aja jooksul joonega läbi tõmmata kas kõige ligemate või kõige laiimate lahtiste otsadega figuurid. Võib olla ka teist laadi ülesanne. Lehtedele joonistatakse ringid $a, b, c, \dots$ mitmesuguses suuruses. Igasse ringi märgitakse ära f punkt ringi keskpunktis või selle läheduses. Lehed antakse katsealustele ja kästakse teatud aja jooksul joonega läbi tõmmata need ringid, millistes punkt f aseneb tsentrumis. Sarnased ülesanded on küll lihtsad ja nad võivad olla väga mitmesugused, kuid kahtlemata nad annavad enam-vähem kindlad andmed katsealuste silmamõõdu kohta.

Mälu ja tähelepanelikkuse kindlakstegemiseks võib ka tarvitada väga lihtsaid abinõusid. Seinale asetatakse must tahvel, mille külge on kinnitatud nõuetav arv mitmevärvilisi elektrilambikesi. Iga kontakt süütab põlema teatud lampide grupid, mis moodustavad figuure (kolmnurka, nelinurka, ruutu jne.). Kui tuba on valge, siis lambid kaetakse looriga, et neid võiks

märgata ainult põlemise ajal. Katsealune asetatakse tahvli ette, teatud grupp lampe süüdatakse põlema kindlaksmääratud ajaks. Pärast lampide kustutamist katsetatav peab ütleva, kui palju lampe põles, missuguse figuuri nad moodustasid, mis värvilised olid lambid ja värvide järjekorra. Katseid alatakse lihtsamate kombinatsioonidega ja minnakse üle järk-järgult keerulisematele.

Inimese teiste võimete umbkaudseks kindlakstegemiseks pole vaja kes teab kui keerulisi või kallid abinõusid. Kui mitte iga väeosa, siis garnison võiks omale sisse seada lihtsatest abinõudest koosneva psühho-tehnilise laboratooriumi. Kahtlemata toob ta kasu, võimaldades aja ja vaeva kokkuhoidu ning mehed saaksid määratud erialadele nende võimete kohaselt.

Asja detailse korralduse ja elluviimise kogu sõjaväes peaks Kindralstaap oma peale võtma. Kõigi väeosade psühho-tehniliste laboratooriumite sisseseaded ja katsed nendes peaksid sündima tema instruksioonide ja näpunäidete järele.

Lätlased on sellel alal juba palju ära teinud. Riias funktsioneerib psühho-tehniline instituut, kus kutsealused sõdurid katsetatakse enne eriväeosadesse määramist. Olgugi, et tähendatud instituudi laboratooriumid on kaunis primitiivsed, kuid siiski täidavad nad oma ülesandeid küllalt otstarbekohaselt.

Kokkuvõetult olgu tähendatud, et psühho-tehniliste abinõude muretsemine pole nii keeruline ega nõua sarnaseid kulusid, mida meie kanda ei suuda. Mõistagi, et meie ei suuda võistelda mõne suurriigi laboratooriumitega, kuid lihtsad ja otstarbekohased abinõud annavad tihti samasuguseid tagajärgi, kui kallid ja keerulised aparaadid.

J. L.

Vastuseks H. Kure artiklile „Ettepanek patareide laskekiiruse tõstmiseks“.

G. Leets.

„Sõduris“ nr. 1/2 s. a. avaldatud artiklis „Ettepanek patareide laskekiiruse tõstmiseks“ H. Kurg iseloomustab laskmist meie poligoonil ja leiab selle liig aeglase olevat täitjate koormatuse tõttu „raamatupidamisega“. Ta esineb ettepanekutega ja tugineb selle juures osaliselt välisriikide suurtükiväes valitsevale korrale laskmiste juures.

Kahjuks on autor omas artiklis nii mõndagi asjaolu kirjeldanud ebaõigelt ja see sunnib mind sõna võtma kõne all oleva küsimuse selgitamiseks.

Kõigepealt pean märkima, et autoril puudus võimalus näha „tüübilisi nähtusi meie poligoonil“, sest aastail 1925, 1926 ja 1927 tema pole poligoonil olnud; möödunud 1928. aasta suvel viibis tema poli-

goonil aspirantide patareiga umbes kahe nädala jooksul, ajal, mil korraldati näitlikke laskeharjutusi gruppidesse jaotatud ohvitseridega, kus igat üksikut vaatlust ja käsklust arutati kollektiivselt ja seega laskekiirust üldse taga ei aetudki. Meie suurtükiväe kaaluvama osa patareide (1. ja 2. diviisi suurtükiväed) iseseisvaid ning võistluslaskmisi, kus kardinaalse tähenduse omas igakord laskekiirus, — pole autor näinud juba 4 aastat, mille tõttu tarvitada omas kirjutises lauset „tüübiline nähtus meie poligoonil“ oleks temale enam kui julge.

On õige, et meil poligoonil mõnigi kord laskjal vaatlusest käskluseni läheb rohkem aega, kui see oleks soovitav. Samuti on õige, et selle põhjuseks osutub tihtipeale laskja pikaldane mõtlemine ja arvutamine (autori „kirjutamine“ asemel tarvitatakse „arvutamine“). Kuid selleks ei sunni laskjat ei eeskirjad ega ka laskejuhatajad. Oma vilumatuse tõttu ta ei suuda kiirelt transformeerida vaatluse tagajärgi käsklusteks, mõtleb kaua ja arvutab paberil. Vilumatuse tõttu on ka loomulik, et laskja mõnikord eksib, ja ainult sellega on seletatav käsklus: „Seis, endised seaded!“ Et aga vajaliku vilumuse saavutamiseni on tee pikk ja raske — seda peaks autor teadma kas või meelde tuletades enese laskmisi... On arusaadav, et õpetajad ning laskejuhatajad on kohustatud püüdma kõrvaldada selle pikaldase töö põhjusi ja sundima laskjat kiiremini töötama. Seda ka tehakse. Läänud suvel laskekiiruse tõstmisele iseseisvatel laskmistel oli pööratud eriline rõhk, laskjatelt nõuti kiiret otsustamist ja peast arvutamist; seejuures arvestati laskja vilumusega, laskmise eesmärgiga ja laskmise meetodiga. Tagajärjed olid rahuldavad, — paremaid võib kätte saada ainult järjekindla ja püsiva tööga. Igatahes, suun laskekiiruse tõstmiseks oli võetud ammugi enne autori ettepanekut.

Hiljaks on jäänud ka ettepanek — määrata laskja juurde erisõdur käskluste ja vaatluste üleskirjutamiseks (autori nimetuse järel „laskemaakuulaja“, prantsuse eeskirja järel „brigadier de tir“). See mees on juba mõeldud aastal ametlikult sisse võetud kokkuseadmisel olevatesse eeskirjadesse, kuna mitteametlikult on tema juba varemgi tegutsenud, — eriti just seal, kus laskmine on välja läinud kiiruse peale (näiteks, võistluslaskmistel). Võiksin autorile näidata läinud aasta võistluslaskmiste laskelehti, kuhu patareielem ise on kirjutanud ainult oma nime.

Õppelaskmistel on ülesmärkimine küll tihti olnud jagatud laskja ja vaatluspunkti telefonisti vahel, kusjuures esimene omale ainult märkis (mitte kirjutas) leppemärkidega tähtsamad laskeandmed ja vaatluse tagajärjed (näiteks, tagalange märgiks on olnud „+“, eellange „—“, vasakul „v“ jne.) ja teine käsklused üles kirjutas.

Isiklikult ei loe suureks patuaks sarnast ülesmärkimist. Laskekiirust see ei mõjuta põrmugi. Olen näinud endises vene suurtükiväes mõndagi head laskjat, kes omale leppemärkidega laskmise käiku üles tähendas ja see ei mõjunud kunagi laskekiiruse peale. Sama on nähtud — võib olla veidi vähemal määral — ka prantsuse patareielemate kursustel.

Arvan, et sõjas patareielem saab tarvitama kord märkimise, kord meelespidamise, kord kõrvalseisva isiku üleskirjutamise meetodit, — see kõik oleneb isikust ja olukorrast. On laskja puu otsas või toimetab laskmist öösi, — teeb ülesmärkimisi keegi teine; ei ole laskjal käepärast vilunud ja kokkutöötanud abilist — märgib ise üles, kui ei suuda kõiki andmeid meeles pidada. Ka rahu ajal võiks üht kui ka teist meetodit praktiseerida, eelistades muidugi meelespidamise meetodit kui kasulikku õpetamise abinõu.

Nüüd edasi autori „raamatupidamisest“ ja käskluste andmisest laskjalt kuni suurtükini.

Kirjeldan seda nii, nagu see meil sünnib. Laskja annab käskluse; vaatluspunkti telefonist annab selle viivitamatult kõnetoruga edasi; telefonist positsioonil kordab käsklust täie häälega, et seda kuuleks korraga andja telefonist vaatluspunktis ja patarei ülema abi positsioonil. Viimane annab selle edasi suurtükiülematele (rühma ülemaid harilikult positsioonil ei ole, — nad täidavad luure- või sideohvitseri kohuseid väljaspool patarei positsiooni). See sünnib igatahes küll teisiti, kui H. Kurg omale ette kujutab ja kirjeldab omas artiklis!

Jääb arusaamatuks, mis tahab öelda autor lausega: „meie telefonistid peavad... kogu aeg kuulates telefoni samal ajal oma tähelepanu killustama, rääkides patarei ülemaga või tema abiga ja võttes vastu nende korraldusi“? — Telefonistid selleks ongi telefoni juures, et korraldusi vastu võtta ja edasi anda! Mida nad siis veel „räägivad“?

On õige, et käsklused kirjutatakse üles nii vaatluspunkti kui ka positsiooni telefoni juures, kuid mitte kõnetoru juures oleva telefonisti, vaid mõne teise telefonisti poolt.

Selleks ei ole mingisugust kordamist vaja: vaatluspunktis kirjutatakse käsklused üles, kui patareid ülem neid annab, positsioonil — kui telefonist käsklused vastu võtab ja ühes sellega nad patareid ülemale edasi annab. Õige harva olen näinud, et kõnetoru juures olev telefonist kirjutab. Seda on olnud siis, kui telefonist väga vilunud ja kirjutamine tema tegevust ei takista, või siis, kui mõnesugusel põhjusel ta on jäänud üksinda; sealjuures ka tema tarvitab ülesmärkimise juures ainult leppemärke; seegi märkimine sünnib pärast käskluse edasiandmist. Autori tähendus, nagu tuleks katkestada kõnelemist ja kuulamist „kirjutamise“ tõttu, ei vasta tõele.

Ja pealegi — lugeja ei pruugi sugugi arvata, et siin on tegemist kirjutamisega. See „kirjutamine“ seisab selles, et valmisgrafeeritud paberile märgitakse vastavad leppemärgid (üksikud tähed ja numbrid). Olen näinud võistluslaskmise ajal patareid positsiooni telefonisti poolt peetud lehte, — sellele on märgitud kümne patareid järjekorras käskluseks 30 tähte ja 40 numbrit!

Nüüd vaatame ligemalt patareid positsiooni „raamatupidamise“ tarvilikkust välisriikide suurtükiväe eeskirjades ja käsiraamatuis.

Algame meie ida naabrast.

Uus vene „Боевой устав артиллерии Р. К. К. А. часть I-ая, книга I-ая, 1928 § 52 p. 4 ütleb: „Käskluste üleskirjutamine sünnib tulejao ülemale*) ja suurtüki ülemate poolt vastavalt käesoleva eeskirjale juurdelisatud vormidele nr. nr. 4a ja 4b“. Vormid on väga täielikud ja kõik käsklused „mürsust“ kuni „tuleni“ peavad olema neisse üles kirjutatud. § 54 p. d kordab veel kord seda nõudmist suurtüki ülemale kohta.

Saksa väga üksikasjalikus Hauptmann Gilbert'i käsiraamatus „Der Artillerist“, 1928. a. väljaandes, leiame suurtüki ülemale kohta lhk. 588: „Nad märgivad üles nurgamõõtja muudatused, nurgamõõtjaining tõste- jne. seaded“.

Belgia „Règlement d'Artillerie, Instruction technique. Première partie. Service des bouches à feu. Canon de 7c. 5" 1920. a. väljaandes ja sama pealkirjaga eeskirjas, kuid raske haubitsa jaoks (Obusier de 155 S. 1917) 1922. a. väljaandes, leiame — esimeses § 74 ja teises § 43: „Suurtüki ülem teeb kilbil sihtimise kohta käivaid märkmeid“.

Prantsuse „Règlement de manœuvre de

l'artillerie. Titre VII a" 1925. a. väljaanne § 129 p. 3c. ütleb suurtükiülemate kohuste kohta: „Nemad omavad kaustiku, kuhu nad kirjutavad üles (järgneb terve rida andmeid) valvesuuna seaded ja laskeandmed, mis täidetakse nende suurtükkide poolt“. Titre VII b 1925. a. väljaanne § 132 p. 3c kordab sõnasõnaliselt sedasama.

Et prantsuse suurtükiväes kirjutamisega mõnel juhusel veel kaugemale minnakse, näitab Titre VII b § 55. Selle järele võib sihtija tarbekorral kilbi peal kriidiga nurgamõõtja seadet välja arvestada, sellest maha- ehk juurearvates käsklusega antud paranduse.

Poola „Regulamin artylerji polovej. Czesc I a. Dzialoczyny przy 75 m/m armacie vz. 1897" 1926. a. väljaandes leiame § 127 p. 3c suurtükiülemale kohta: „Kirjutab üles laskeandmed ja muudab neid vastavalt käsklustele.“

Inglise suurtükiväe mõnede eeskirjade järele on rühmaülematele tõesti keelatud üleskirjutamine; suurtükiülemate kohustes aga ei leia meie ei üleskirjutamise nõudmist, ei ka üleskirjutamise keeldu.

Et laskeandmed prantsuse suurtükiväe laskeharjutustel ka tegelikult rühma- ja suurtükiülemate poolt üles kirjutatakse, — seda on kinnitanud mõnigi prantsusemaat viibinud meie ohvitser.

Eeltoodu kokkuvõttena võib tähendada, et käskluste resp. andmete üleskirjutamine sünnib patareid positsioonil igalpool, välja arvatud ehk inglise suurtükivägi.

Kui nüüd käia autori mõttekäigu jälgedes, siis tuleb arvata, et üleskirjutamise põhjuseks ka välisriikide suurtükiväes on tahtmine saavutada süütuse tunnistust ja püüdmine üles kruvida oma töö hinnangut.

Jäägu lugejaile otsustada, kuivõrt loogilised ja õiged on need autori põhjendused. Omalt poolt tähendan, et meil esitatakse ülemusele ainult võistluslaskmisel peetavad märkimislehed, et võimaldada töö kontrolli ja võrdlevat hinnangut. Täendus, nagu oleks hinnang olenenud esitatud paberi kaalust, on laim.

Üksiku suurtüki asetamiseks patareid vihkude annab autor mingisuguse „interpooleerimise või ekstrapoleerimise“ retsepti. Kuid nende retseptidega ei saa minu arusaamise järgi midagi peale hakata, kui suurtükkide seadetes on sisse võetud individuaalparandused, — rääkimata sellest, kui suurtükid on paigutatud mitte ühele joonele ja ühesuurustele intervallidele. Või on H. Kurel uudiseks see, et mõnegi välis-

*) Vastab meie rühma ülemale (vene keeles „командир огневого отделения“).

riigi suurtükiväes on maksev nõue*), et moondamise otstarbel tulevad suurtükid asetada positsioonile mittekorrapäraselt, laialipaisatutena? Sellest võib lugeda Saksa „A.V. A. Heft 19“ leheküljel 60, ülalnimetatud vene eeskirja lehek. 13 ehk prantsuse „Manuel de tir. Titre IX a“.

Küsimuse otsustamisel, kes siis meil parandusi, resp. andmeid üleskirjutama peab, tuleb arvestada veel meie reservsuurtükiülemate ettevalmistust; samuti asjaolu, et meil positsioonil praeguste koosseisude juures vist küll olema ei saa üle ühe-kahe ohvitseri, nii et patareülema abi peab täitma ka veel rühmaülema kohuseid.

Autori ütetus: „Meil aga on mõnigi eksitus laskmisel olnud, kirjutatan neid pea täielikult liigkirjutamise arvele“ ei ole millegagi põhjendatud ja on sama ebaloogiline, kui tõestada, et „ $2 \times 2 = 5$ “.

Jääb veel paar sõna ütelda autori märkuste kohta sihtijate töö ja väljaõppe üle.

On õige, et lääneriikide suurtükivägedes sihtijad iseseisvalt sihtimise abinõude seaded välja arvutavad ja suurtükiülemad neid ainult kontrollivad oma märkmete järel. Nagu H. Kurg seda tõendab, teevad ka meil sihtijad seda, ehk küll maksev eeskiri seda ei nõua. Uue eeskirjaga, mis käesoleva kuu lõpul läbivaatamisele tuleb, pannakse see ametlikult maksma. Autor on seega jällegi oma ettepanekuga hiljaks jäänud.**)

*) See on ettenähtud ka meie määrustiku kavas.

**) H. Kurel oli väga hästi teada, et meil praegu eeskirjade kavade kokkuseadmine käsil. Suurtükiväe Inspektuurist ta oleks võinud hankida kõik vajalikud õiendused.

Ei ole õige, et suurtükiülemalt nõutakse kõikide sihtijate poolt pandud seadete kontrollimist — ta teeb seda aeg-ajalt, kontrollides kord nurgamõõtja seadet, kord loe seadet jne.

Sihtijad panevad seaded patareülema abi käskluste järgi (nad ei oota mitte suurtükiülemate üleskirjutamise lõpetamist) ja kohe hääldavad valjusti pandud seaded, et suurtükiülem saaks neid võrrelda tema poolt rehkendatud seadetega. Sellega sihtijate töö ja suurtükiülemate arvutamine paberil käib paralleelselt vastastikuse kontrolli alusel, mis jällegi laskekirust ei halva.

Edasi kurdab autor, et 1928. a. õppekavas ei ole sihtijatele erilist spetsialiseerimist ette nähtud. See tähendab vist, et kavas puudub eriõppekava sihtijatele ehk mõni märkus spetsialiseerimise sooviga. Eriõppekava järele, minu arvates, küll mingisugust vajadust ei ole, kuid uue rivi-eeskirja sissejuhatuses on öeldud, et sihtimise eriharjutused on tarvilikud sihtijatele (tarbekorral pöörajate osavõttel).

Nii siis, mingisugust „kuuekordset raamatupidamist“, nagu seda kirjeldab H. Kurg, meil üldse ei ole.

Lõpuks, ei taha sugugi tõendada, et meie suurtükiväes on kõik kõige paremas korras ja mingisugusi muudatusi ning parandusi vaja ei ole. Puudusi on igalpool ning asjalik arvustus ja ettepanek, mis on tehtud eesmärgiga asjale parandust tuua, on ainult tervitatavad.

H. Kurg'i artiklit aga kahjuks ei või lugeda asjalikuks ja kasutoovaks.

Poola sõja-ajalooline büroo.

„Sõdurile saadetud „Polska Zbronia“ toimetuselt.

Poola sõja-ajalooline büroo tema praegusel kujul tegutseb 1927. aastast. Ta sai aluse 1920. aastal asutatud kindralstaabi ajaloo-operatiivsest komiteest, mis oli määratud sõjaliste sündmuste uurimiseks pärast 1918. aastat.

1923. aastast alates sõja-ajalooline büroo laiendas oma tegevusala, uurides sõja-ajalugu üldse; sellel alal ta on keskpunktiks Poola sõjaväes.

Sõja-ajaloo büroo allub vahetult Poola sõjaväe peainspektorile. Bürosse kuulub sõjaarhiiv autonoomse üksusena.

Büroo uurib 1918.—1920. a. sõjakäiku, Maailmasõda, samuti ka poola vabataht-

likkude organisatsioonide võitlusi 1914.—1919. a. Peale selle teostatakse vanemate aegade sõja-ajaloo uurimist, eriliselt pidades silmas poola sõjaväe tegevust.

Büroo esimene väljaantud suurem töö sisaldab faktilisi andmeid ja operatiivseid uurimusi Poola-enamlaste sõjast. Maailmasõja ajaloo alal on teoksil terve rida töid.

Kõige arvurikkamad on seni väljaantud tööd vanema aja sündmuste üle. Päämise ülesandena büroo seab üles poolakate poolt peetud sõdade meetodilise ja täpsa ümbertöötamise. See suur ülesanne nõuab peale arhiivides leiduvate materjalide

täiendamise ja põhjaliku ümbertöötamise veel lahinguväljade maastiku uurimist ja seletuste saamist sündmustest osavõtjalt. Teaduslikuks mõtetevahetamiseks büroo organiseerib sügisel ja talvel loenguid peainspektoraadi ohvitseridele ja kutsutud külalistele.

Väljaspool ülaltähendatud töid büroo teostab rügementide täieliku ajaloo kokkuseadmist. Selle töö lõpuleviimine nõuab pikemat aega. Poola sõjaväe 10. aastapäeva puhul anti välja mõnede rügementide lühikesed monograafiad, kokku 156 brošüüri.

Bürool on täita suur ja raske ülesanne, mille tulemused peavad näitama ajaloolist sündmuste käiku ja aitama kaasa tulevaste põlvete arendamisele sõja-ajaloo teadmises.

Poola eeskuju sunnib meid pöörama tõsisemat tähelepanu sellele küsimusele. Igale eestlasele pakub huvi mitte ainult Vabadussõda, vaid kõik eestlaste poolt peetud võitlused, samuti ka teiste rahvaste võitlused Eesti pinnal, alates kõige vanemast ajast. Kas selleks on vaja laiendada meie Ajalookomitee tegevusala, või asub ta möödunud aegade uurimisele pärast Vabadussõja ajaloo valminemist, või lahendatakse see küsimus kuidagi teisiti, seda otsustab tulevik. Eesti rahvaga ja Eesti maaga seotud möödunud aegade sõja-ajalooliste sündmuste teaduslik uurimine on küllalt tähtis ülesanne, et seda mitte jätta unustusse. H. V.

Mõnda tunnistajatest rügemendi kohtutes.

L. Vahter.

Sõja- ja järgnevatel aastatel oli asjaajamine rügemendi kohtutes äärmiselt vilets. Kohut peeti ilma igasuguse formaliteedita, nii kuidas seda eesistuja oskas.

Nii hästi materjaal- kui ka protsessuaalseaduste tundmine, kui ka nende seaduste praktiline kasutamine ning rakendamine oli alla igasugust arvustust. Asjaajajaks on asi muidugi suuresti paranenud ning selle kõrgus ripub ära kaugelt suuremalt osalt kohtuasajaja vilumusest, kuna kohtueesistuja ja liikmed selle lühikese ajaga, mis nad kohtuga seotud, kuigi suuri teadmisi omandada ei suuda, esiteks juba vaba aja puudusel küsimusega tutvunemiseks, teiseks on seadused ka rügemendi kohtule niivõrt küllalt komplitseeritud, et õige ülevaate saamine lühikese aja jooksul raske, iseäranis nendele, kellel puuduvad sel alal teoreetilised põhimõtted. Iga ala nõuab spetsialisti, seda nõuab ka seaduste tundmine ja kasutamine, seda enam, et kohus on sarnane ala, mis seadustega köidetud ja vaba äranaagemisele vähe ruumi lubab.

Kuid ka praegu on asjaajamine rügemendi kohtutes, kuigi suuresti paranenud, siiski kaugelt mitte täiuslik, ning ka praegu tehakse vigu, mis erakohtutes, kus appellatsioon vaba, otsuste muutmist põhjustaks. Seda võib muu seas öelda tunnistajate käsitamisesest rügemendi kohtus. Ei ole küllalt selge, missugused tunnistajad

kuuluvad väljakutsumisele, missugused tagajärjed toob enesega kaasa tunnistajate kohtusse mitteilmumine, kas ja millal võib tunnistajate seletusi kohtuaktist (juurdlustest) avaldada ja nii edasi.

Nende mõne küsimuse kohta püüame siin vastata.

Tunnistajate valik.

Suure osa kuritegude kindlakstegemine on võimalik ainult tunnistajate kaudu, kes kuriteo sündmuse kohta tõelikke andmeid võivad anda. Siin omab tähtsust tunnistajate valik. Kohtusse tuleb kutsuda ainult niisugused tunnistajad, kelle seletused kohtule kuriteo kindlakstegemiseks ja kuriteo sündmuse valgustamiseks tähtsad. Igasugused üleliigsed isikud raskendavad ainult kohtupidamist, põhjustavad asjatuid kulusid riigile ning on tülikas kutsutavatele.

Tunnistajate valik ja nende nimekirja kokkuseadmine on kohtueesistuja ülesanne (S. Kp. S. § 576), kellel küsimus hooliga tuleb läbi kaaluda. Seadus annab (S. Kp. S. § 576) õiguse ka kaebealusele selles asjas kaasa rääkida, nimelt peab kohtueesistuja aegsasti enne kohtuistumist tunnistajate nimekirja kohtualusele ette lugema ja küsima, kas soovib ta uusi tunnistajaid kohtusse kutsumiseks ette panna ja mis asjaoludel. Kohtualusel on õigus uusi tunnistajaid nimetada, ette

tuues, mis need tunnistajad võivad tõendada. Tema seletused protokolleeritakse. Kohtueesistuja ei ole aga kohustatud kohtualuse poolt ülesantud tunnistajaid kohtusse kutsuma, ta teeb seda ainult siis, kui leiab need tunnistajad tähtsaks ja tarvilikud olevat. Siin on esimehel otsustav sõna ning kaebelune ei saa ise tunnistajaid kaasa tuua. Eraisikud ja ametasutused võivad aga ise tunnistajaid kaasa tuua (S. Kp. S. § 581).

Erakuritegude, s. o. sarnaste kuritegude puhul, mida võib algatada ainult kannataja kaebusel ja on selle juures lõpetatavad leppimise teel, võib kohtueesistuja välja kutsuda ainult neid tunnistajaid, kes on üles antud kahjusaaaja ja kohtualuse poolt, kuigi eesistuja tähtsaks peab ka teiste seletusi.

Isikud, keda kohtusse ei kutsuta.

Kuid ka kõik isikud, kelle seletusi kohtueesistuja oluliselt tähtsaks peab, ei kuulu rügem. kohtu väljakutsumisele, ja nimelt: 1) S. Kp. S. §§ 751 tähendatud isikud ja S. Kp. S. § 577 järele veel kõik kindralid ja kõik väeosa ja võrdsed ülemad. Tähendab, vähema kui väeosa ülema kohal olevat koloneli võib rügemendi kohtusse kutsuda. 2) Isikud, kes elavad kohtupidamise kohast kaugel (S. Kp. S. § 588) ja isikud, kelle elukoht teadmata. Sõjaväe ringkonna kohtu jaoks on kauguse mõiste kindlaks määratud, nimelt 300 versta raudteed, või 100 versta kõik teisi teesid mööda (S. Kp. S. § 749 p. 2).

Rügemendi kohtu jaoks puudub niisugune kauguse mõiste ja selle äramääramine on antud seadusega igal üksikul juhtumisel kohtueesistuja hooleks, kes tunnistaja väljakutsumisel peab arvesse võtma läbikäiguteed, aastaaeg, ka suusõnalise seletuse tähtsuse jne. (Instr. rüg. kohtutele § 24). Igatahes tuleb kohtueesistujatel tunnistajate väljakutsumisega iseäranis kaugemalt ettevaatlik olla, esimeses järjekorras just riigi huvides, sest väga tihti jäävad kohtukulud tunnistajate päeva- ja teerahade näol süüdlase maksujõuetusel, õigeksmõistmisel ja teistel põhjustel riigi kanda.

Kr. Kp. S. § 72 teeb rahukohtunikudele kohuseks tunnistajaid, kes elavad teise rahukohtu jaoks üle 15 versta kohtupidamise kohast eemal, mitte välja kutsuda, vaid lasta neid üle kuulata lähema rahukohtuniku poolt. Arvan, et rügem. kohus, kui rahukohtule võrdne kohus, peaks selle kaugusega umbes arvestama.

Igatahes on lubamata välja kutsuda tunnistajaid kaugemalt, kui see on ette nähtud Sõjaväe ringkonna kohtule.

Nende (p. p. 1 ja 2) tunnistajate seletused avaldatakse asja arutamisel kohtus aktist. (Vaata tunnistajate seletuste avaldamine aktist.)

Tunnistajate kohtusse mitteilummine.

Kõik teised tunnistajad, kelle seletusi kohtueesistuja tarvilikuks peab, kutsutakse kohtusse korras, nagu see on tähendatud S. Kp. S. §§ 585, 586, 587.

Kui kutsutud tunnistajad asja arutamisele kohtusse ei ilmunud, siis peab kohus seisukoha võtma, kas on mitteilummine seaduslik või mitteseaduslik, missuguse rahatrahviga tuleb tunnistajat viimasel juhtumisel karistada, kas on võimalik asja arutamine ilma tunnistajata.

Tunnistajat, kelle ilmumine kohtusse mitteseaduslik (vaata S. Kp. S. § 604), karistab kohus erilise määrusega rahatrahviga kuni 25 krdonini (S. Kp. S. § 605), kaitseväelase mitteilummise kohta teatab aga vastavale ülemale. Tunnistajate (eraisikute) kohtusse mitteilumisel, eeldab seadus alati selle mitteseaduslikkust, mis pärast tuleb andmete puudusel mitteilumise põhjuste kohta teda karistada. Niisugusel korral on tunnistajal õigus kahe nädala jooksul, arvates karistuse määruse kuulutamise momendist politsei kaudu või asja uuel arutamisel kohtus, vabandavaid põhjuseid tuua, mille tagajärjel, kui põhjused seaduslikud, kohus teda ka karistusest vabastab (§ 605 ja 606). Küsimuse otsustab kohus kas asja arutamisel või rüg. käsukirjaga määratud erilisel istangul.

Suure tähtsusega on küsimuse arutamine, kas on võimalik asja arutada ilma tunnistajata. Kui kohus leiab, et tunnistaja seletus on tarvilik, siis on täiesti seadusevastane tema seletuse avaldamine juurdlusest (aktist). Niisugusel korral peab kohus asja arutamise edasi lükkama ja kutset kordama. Ainult siis, kui kohus on asja arutamiseks teated saanud, et tunnistaja ei ilmunud haiguse, vanaduse nõrkuse või kodukohast äraoleku tõttu, võib kohus S. Kp. S. §§ 610 ja 641 mõttekohaselt asja edasi arutada ja tema seletuse aktist avaldada. Kui tema seletus aga puudub, siis tuleb igal juhtumisel asja arutamine edasi lükata.

Tunnistaja seletuste avaldamine aktist.

Nagu üleval nägime, on osa niisuguseid tunnistajaid, keda rügemendi kohtus-

se üldse kutsuda ei tule, samuti võivad välja kutsutud tunnistajad mitmesugustel põhjustel mitte ilmuda. Et asja arutamine selle tagajärjel täiesti võimatuks ei muutuks, siis lubab seadus (S. Kp. S. § 641) mõnesugustel täpselt kindlaks määratud juhtumistel tunnistajate seletusi aktist avaldada ja nimelt:

1) Tunnistajate seletused, keda kaugel maa tõttu kohtusse ei kutsuta (vaata üleval).

2) Samuti S. Kp. S. §§ 577 ja 751 tähendatud isikute seletused, keda kõrge ametkoha tõttu rüg. kohtusse ei kutsuta (vaata üleval).

3) Nende kohtusse kutsutud tunnistajate seletused, kes ei ilmunud vanaduse nõrkuse, haiguse või kauaaegse kodukohast äraoleku tõttu. Sellepärast ei tule neid tunnistajaid ka teistkordselt enam kohtusse kutsuda (S. Kp. S. § 610).

4) Nende peale p. 3 tähendatud tunnistajate seletused, kes ka teistkordsel kutsel ükskõik missugustel põhjustel ilmumata jäid. Teist korda ei luba seadus enam tunnistajate mitteilmumisel asja arutamist edasi lükata (S. Kp. S. § 613).

5) Peale selle on lubatud avaldada surund tunnistajate seletusi.

Nagu eeltoodust selgub, on p. 4 tähendatud tunnistajate seletuste avaldamine aktist lubatav ainult nende teistkordsel kohtusse mitteilmumisel ja mitte enne asja teistkordset arutamist, kuna p. p. 1, 2 ja 5 tähendatud isikute seletused avaldatakse kohe esimesel asja arutamisel, samuti p. 3. tähendatud isikute seletused, mille juures S. Kp. S. §§ 641 ja 610 mõtte järele selle eeltingimuseks tuleb pidada mitteilmumise põhjuste teadmine kohtu poolt, s. o. et nad ei ilmunud haiguse, vanaduse nõrkuse

või kauaaegse kodukohast äraoleku tõttu. Vastasel korral korratakse kutsed.

Et rügemendi ülem võib rügemendi kohtu alla anda ka ilma juurdlusteta, kui asi ettekannete, teadaannete ja kaebtuste järele küllalt selge (S. Kp. S. § 313), siis tunnistajate seletusi aktis muidugi ei ole. Niisugusel juhtumisel tuleb talitada järgmiselt:

a) Kui kohtu eesistuja leiab asja esialgsel järeelvaatusel eeltoodud p. p. 1 ja 2 tähendatud isikute seletused tarvilikud olevat, siis astub samme nende seletuse saamiseks. Kaitseväelased kuulatakse üle nende või lähema kohaliku kaitseväe ülema kaudu, kõik teised aga politsei kaudu kohtueesistuja poolt kokkuseatud küsimuslehe järele (S. Kp. S. § 577).

b) Kui esimesele asja arutamisele ei ilmunud p. p. 3 ja 4 tähendatud isikud, siis kuulatakse nad üle samas (p. a) korras selle vahega, et küsimused seab kokku kohus kollegiaalselt (S. Kp. S. § 610).

Kohtu asukohas viibijad tunnistajad kuulatakse üle ühe kohtu liikme poolt. Peale selle teeb seadus peale asja arutamise (esimese) edasilükkamist kohuseks üldse kõik tunnistajad üle kuulata, et ära hoida järgmise asja arutamise edasilükkamist, juhtumisel, kui tunnistaja ka uuesti määratud ajaks kohtusse ei ilmu (S. Kp. S. § 610).

Samuti (p. p. a ja b) tuleb toimetada S. Kp. S. mõttekohaselt ka siis, kui juurdlus on toimetatud, kuid puuduvad mõned tarvilikud seletused, või on tarvilik juba antud seletuste täiendamine.

Eelpool käsitasin tunnistajate alal ainult mõnda küsimust, milles rüg. kohtud kõige rohkem vigu teevad.

Sõjakirjandust.

Prantsusmaa.

REVUE MILITAIRE FRANCAISE.

Nr. 90. 1. detsember 1928. a.

„Exelmansi diviis“. (28. august 1914. a.) Autor, kapten Minart, kirjeldab 35. jalaväe diviisi (diviisi ülemaks oli kindral Exelmans) tegevust 5. armee tiivliikumise kaitsel. (Järgneb.)

„Tule ja liikumise kooskõlastamine“. (Järg. Vt. „Sõdur“ nr. 50 — 1928. a.) Oma väidete illustreerimiseks toob autor paar näidet Maailmasõjast, lahinguist, milledest ta isiklikult osa võttis. Üldiselt tähendab autor, et tulejõud prantsuse jalaväe rügemendis olevat veel nõrgavõitu kõigi lahingus esinevate tuleülesannete täitmiseks.

Teeb ettepaneku suurendada jalaväe rügemendis raskete kuulipildujate kompaniide arvu kolmelt nelja peale ja tõsta saatesuurtükide arvu jalaväe rügemendis 12-ne mortiirini ja 4—6 suurtükini.

Ühtlasi vaidleb autor nendega, kes nõuavad jalaväe relvadelt esimeses järjekorras kergust ja liikuvust. Autor ütleb neile: „Kõige raskem on sarnane jalavägi, kes ei liigu paigalt, sest omades ainult liiga kerged ja liiga liikuvad relvad, ei suuda ta arendada küllaldast tulejõudu omale edasilikumise võimaldamiseks ja maa-ala vallutamiseks.“

„Tõe jaluleseadmine“. (A. Kersnovsky.) Oma artikli algusel kurdab autor, et operatsioonide uurimiseks Ida rindel olevat prantsuse

ohvitser sunnitud tuginema peaasjalikult saksa alikatele. Viimased aga olevat kirjutatud teatud maiguga, mida autor püüab defineerida lausega: „Jeder Schuss — ein Russ, jeder Stoss — ein Franzos.“ Ühesõnaga, autor leiab, et sakslased liialdavad oma võite Idarindel. Ta püüab seda tõestada arvude najal, näidates, et näiteks Tannenbergi lahingus olnud sakslased tugevas tulejõu ülekaalus. Venelaste II armee, mis koosnes 160 pataljonist ja 516 torust, hävitati Saksa VIII armee poolt koosseisus 153 pataljoni ja 780 toru (viimastest — 180 rasked). Seega olnud sakslased suurtükiväega tugevas ülekaalus (+ 264 toru sakslaste kasuks). Samuti ei olevat venelaste kaotused Tannebergi lahingus valgustatud saksa sõjakirjanduses tõetruult. Sakslased tõendavat, et nad saanud 90.000 vangi, autor aga tõendab, et see arv võiks olla vast maximum 56.000. Samast seisukohast käsitab autor lahinguid ka Masuuri järvede raionis 7.—14. septembrini 1914. a. ja 7.—21. veebruarini 1915. a.

„Tankide kaitse lahingus“. (Kapten Perré.) Autor käsitab tankide kaitse tarvidust ja selle teostamise võimalusi lähenemisel ja lahingus. Autor leiab, et erilist tähelepanu tuleb pöörata tankide müra sumbutamiseks oote- ja lähte-positioonidele asumisel. Soovitab selleks kasutada madalal lendavaid lennukeid, millede müra sumbutaks tankide mootorite müra ja juhiks vaenlase tähelepanu teisale. Kaitseks vaenlase mada-

lalt lendavate lennukite vastu soovitab autor tankide torne varustada eriliste sisseseadetega, mis võimaldaksid tankide kuulipildujatele ka lennukite tulistamist.

Kuna tankid lähte- ja sagedasti ka oote-positioonile asuvad omal jõul, leiab autor tarviliku olevat tankide moondamise õhust fotografeerimise vastu, soovitades abinõude tarvitusele võtmist tankide jälgede kaotamiseks. Viimased paistavad eriliselt hästi vaenlase lennukitele silma.

Lahingus olevat tankide suuremateks vaenlasteks tankidevastased relvad. Autor väidab, et tankid on võimetud üksi nende vastu võitlema, vaid siin peavad jalavägi ja suurtükivägi tankidele pakkuma oma tulega kaitset. Autor kriipsutab alla jalaväe suurt tähtsust tankidevastaste relvade neutraliseerimise alal. Sellele baseeruvatki, autori arvamisel, jalaväe ja tankide vaheline koostöö. Lõpuks soovitab autor siin ka suitsukatte kasutamist.

Artikkel sisaldab eneses nii mõnegi huvitava mõtte, mispärast ta võiks huvi pakkuda ka meie tankistidele.

„Montdidier. 8. augustil 1918. a. 42. diviisis“. Kol.-leitnant Grasset kirjeldab 42. diviisi tegevust meile tuntud Montdidier lahingus.

Sõjakirjandust.

Uudiseid välisriikide sõjavägedest.

R. Tck.

Kaitseväe elu.

9. üksiku jalaväe pataljoni X aastapäev Pärnus.

16. jaanuaril pühitses 9. üksik jalaväe-pataljon (Vabadussõjaaegne 9. jalaväe polk) pidulikult oma kümnendat aastapäeva.

Aastapäeva pidustusteks oli loodud komitee praegustest ja endistest juhtidest (reserv-kolonel-leitnant Kolts, res.-kapten Lilienblatt, kapt. Taalder, res.-leitn. Mühlbach, leitnant Meibaum ja leitnant Tomson). Komitee töö oli algusest peale hoogne ja tagajärjerikas, millega seletatav ka pidustuste hea kordaminek.

Hommikul kell 0900 kogus pataljon Vabadussõjas langenute mälestussamba juurde, kus pataljoniülema kindralstaabikolonel Parv'e poolt maavalitsuse esimehe ja linnavalitsuse esitaja juuresolekul 9. polgu Vabadussõjas langenute mälestuseks vaikselt pärg pandi. Mälestussamba juurest liikus pataljon linna jumalateenistusse.

Vabadusväljal ettenähtud paraad jäeti ära külma (— 9 kr. R.) ja kange tuule tõttu.

Pidustuste haripunktiks oli aktus pataljonile, teiste garnisoni osade esitajatele, veteranidele ja kutsutud külalistele „End-

la“ avaras saalis. Pataljoni kaitsevälaste ja „Endla“ seltsi tegelaste ühise töö tagajärjel oli saal ja trepp võtnud päeva tähtsusele vastava piduliku ilme: trepi kohale oli maitserikkalt roheline keskele asetatud 9. jalaväe rügemendi lipu embleem ja rohelisega ning Vabariigi värvidega kaunistatud saalis auvahtide vahel möödunud suvel Pärnu linna ja maakonna rahva poolt annetatud kunstimaiteline pataljoni lipp. Aktusest arvurikkaist osavõtjaist paistis silma sõjaaegne 9. jalaväe polgu ülem erukolonel-leitnant Schmidt ja suur arv veteraane.

Aktuse avas kindralstaabi-kolonel Parv. Selle järele andis pataljoni ajaloost lühikese ülevaate leitnant Meibaum. Viimase järele astus üldiste kiiduavalduste saatei kõnetooli kol.-leitn. Schmidt, kes elavates värvides tõi kuulajaskonna ette pildi polgu kuulsast Lemsalu lahingust (kõne sisu vaata Sõdur nr. 3, lhk. 47 k. a.) ja manitses pataljonis tulevikus alal hoida seda võitlusinnu ja võidutahet, mis oli juhtidel ja sõduritel tol ajal lahingutes Landeswehri vastu. Peale kol.-leitn. Schmidt'i kõnet tervitasid juubilaris isiklikult brigadiülema kol. Marder, kindralstaabi VI osakonna ülem kol.-leitn. Kasekamp, linna O. Kask, maavalitsuse esimees J. Mark-

son, 6. üksiku jalaväepataljoni ülem kol. Rosenberg ja veteraanide nimel res.-kapt. Rosenblatt. Telegrammidega olid tervitanud kindralid Laidoner, Unt, Tõnisson, Reek, Tõrvand, Pöder, Jonson, Läti Võnnu rügemendi ülem pulkvedis Virsais ja palju väeosade ja asutuste ülemaid ning veteraane, kokku üle 50 telegrammiga.

„Enne“.

„Nüüd“.

Aktus lõppes kindralstaabi-kolonel Parv'e tänuavaldusega kõigile pidustusest osavõtjaile, iseäranis veteraanidele eru-kol.-leitn. Schmidt'iga eesotsas, millele järgnes ühine hümn osavõtjate ja orkestri poolt.

Pärast aktust kell 1530 oliataljoni ja veteraanide ühine lõunasöök Kodanikkude Klubi rohelisega dekoreeritud saalis. Lihtsa lõunalaua taga mälestati ühiselt möödunud võitluse päevi. Meeleolu tõstsid noorsõduritelt alatud ja teistelt toetatud mehised isamaalised ja rivilaulud ning orkestri poolt mängitud vahepalad.

Pidustused lõppesid üldiste tantsuõhtutega Kodanikkude Klubi saalis ja ohvitseride kasiinos, esimeses ühes lühikese kontserdi ja ettekannete osaga. Eelnimetatud ettekannetest (püramiidi numbritest ja elavatest piltidest) meeldisid osavõtjaile kõige enam elavad pildid „Enne“ ja „Nüüd“, kus esinesid sõdurite grupid rünnakul, nii nagu see oli Vabadussõjas, tolleaegse võrdlemata mitmekesise riidetusega ja relvastusega ning rünnak, nagu see on välja kujunenud praeguse väljaõppe juures, praeguse riietuse, rakmete ja relvastusega, s. o. muidugi ka gaasitorbikutega.

Tantsuõhtud kestsid üleva meeleolu juures kuni hiljaõhni.

Üldiselt jätsid pidustused hea mulje, mida ka kohalik ajakirjandus pidustuste järele ära märkis.

Sport.

Kolmandad üleriiklikud kaitsevääsuusatamise võistlused

14.—17. veebruaril s. a. Rakveres.

14.—17. veebr. s. a. peetakse Rakveres kolmandad üleriiklikud kaitsevääsuusatamise võistlused. Kavas on 10- ja 25-kilomeetrilised individuaal ja 12 km patrullsuusatamised.

Iga diviisi ja asutus võib saata võistlustele osavõtjaid:

I diviis kuni 25 kaitseväälast, II diviis kuni 30 kaitseväälast, III diviis kuni 35 kaitseväälast, Sv. Üh. Õppeasutused kuni 12 kaitseväälast, Merejõud kuni 10 kaitseväälast, Lennuväe rügement kuni 5 kaitseväälast ja Sõjamineisterium kuni 3 kaitseväälast.

Võistlusi peetakse kolmes klassis: eri-, A ja B. Eriklassis võistlevad kõik need kaitseväälasted, kes kuni ülesande tähtpäevani kaitsevää (välja arvatud väeosa sisemised võistlused) ja spordiorganisatsioonide vahelistel võistlustel saavutanud vähemalt järgmised tagajärjed: 10 km suusatanud 50 minutiga ja 25 km suusatanud 2 tunni 10 min.

A klassis — kõik ohvitserid, sv. ametnikud ja üleajateenijad, kes eriklassi ei kuulu.

B klassis — kõik ajateenijad kaitseväälasted, kes eriklassi ei kuulu.

Individuaalvõistlusteks igas klassis diviisid võivad saata võistlejaid oma äranägemise järele, gruppidevahelistele patrullvõistlustele — igast diviisist kolm patrulli, sv. üh. õrpeas. ja merejõududest — kumbagist kaks patrulli.

Võistluste korraldajaks ja tegelikuks läbiviiaiks on määratud Kindralstaabi VI osakond. Võistlustest osavõtjate korteritesse paigutamine ja toitlustamine on pandud 5. üksikuatalj. ülema peale.

Ühel ajal üleriikliste kaitsevääsuusatamise võistlusega peavad sealsamas kaitseliit, piirivalve ja politsei omad üleriiklikud suusatamise võistlused. Ühiseks võistlusnumbriks nelja organisatsiooni vahel on 25 km suusatamine riigivanema nimelise rändauhinna peale. Möödunud aastal võitis auhinna esimest korda kaitseväge 44 punktiga.

Elolovatele suurtele talispordi võistlustele tulevad külalistena Soome kaitsevää ja kaitseliidu parimad suusasportlased. Külalised võtavad võistlustest osa ja demonstreerivad võistluste vaheaegadel meie suusasportlastele moodsat suusasporti.

Võistluste ajal organisatsioonid korraldavad Rakveres talispordi näituse. Näitusel pannakse välja kõik kodu- ja välismaa talispordi abinõud ja diagrammid Eesti suusasporti arengust. Näitusel demonstreeritakse suuskade valmistamist, paran-

damist, tõrvamist jne. Peale selle demonstreeritakse huvitavaid talispordi filme ühes selgitavate kõnedega. Näitus, mis esimene sellesarnane Eestis, pakub suusasportlastele rohkesti vaatamiseväärtset ja õpetlikku.

Võistluste kava.

14. veebruaril kell 1000 kaitseväge 10 km B klassis, kell 1100 kaitseväge 10 km eriklassis ja kell 1115 kaitseväge 10 km A klassis.

15. veebruaril kell 1000 piirivalve ja politsei 5 km ühes klassis, kell 1100 kaitseväge 12 km patrullsuusatamine.

16. veebruaril kell 0900 — kaitseliidu 10 km A klassis, kell 0915 — kaitseliidu 1 km noortele, kell 1015 — kaitseliidu 5 km B klassis ja vanematele kaitseliitlastele, kell 1300 — piirivalvele 10 km patrullsuusatamine ja kell 1400 — kaitseliidule 10 km patrullsuusatamine ühes laskmisega.

17. veebruaril kell 0900 — kaitseliidule 3 km noortele ja vanematele kaitseliitlastele, kell 1300 — kaitseväge, kaitseliidu, piirivalve ja politsei ühine 25 km võistlus kõigis klassides, kell 1900 — aktus auhindade väljaandmisega „Rahvamajas“ ja kell 2100 — ühine tee Ohvitseride kasiinos.

L-ks.

Pärnu liuväli.

Spordiselts „Tervise“ poolt poeglaste gümnaasiumi avaral õuel korraldatud liuväli on tõmbanud kokku rohkesti talispordlasi ja ka jääl lõbutsejaid.

Liuväli on ka sel aastal tasuta kasutada Pärnu garnisoni kaitseväelastele, kes on liuraudaedga varustatud.

Muusika on liuväljal igal esmaspäeval, kolmapäeval ja reedel kella 1830—2030 ning pühapäeval kella 1700—1900.

E-dt.

Suuskadel Riist Tallinna.

Läti armee spordiklubi kolm suusasportlast, mereväe allohv. Janis Bullins, kapral Artur Kikuts ja reamees Artur Mottmillers teostasid jaanuari algul suuskadel rännaku Riist Tallinna. Nimeetatud kaitseväelased on ühed paremad Läti suusasportlased. Rms. Mottmillers on endine ja kpr. Kikuts praegune meister 30 km suusatamisel.

Agarad suusasportlased algasid oma teekonda Riist 4. jaanuaril kell 0800. Esialgse kavatsuse järele loodeti Tallinna jõuda 7 päevaga, kuid tegelikult teostasid oma eesmärgi varem. Tallinna jõudsid 7. jaanuaril kell 1200. Kogu tee, mis vähe üle 300 km, kaeti seega 100 tunniga. Kui maha arvata üldajast puh-

Läti armee spordiklubi 3 suusasportlast Tallinnas.

Vasakult: Allohv. J. Bullins, kapr. A. Kikuts ja rms. A. Mottmillers.

keag, missugust olnud kogu teekonnal umbes 35 tundi, siis matkat' ühel rännak-tunnil keskmiselt 5 km. See on pika rännaku juures võrdlemisi hea aeg, ja eriti selle tõttu, et lumevähesus teel takistas liikumist. Riia ja Tallinna ümbruses olnud lund rohkesti, kuna Pärnu ümbrus kuni Märjamaani peaaegu paljas, nii et isegi suusad tulnud alt ära võtta ja mõnikümmed km jala matkata.

Koosviibimisel, mis korraldati „Sõdurite Kodu“ 8. jaanuaril ja millest võttis osa Tallinna Garnisoni Spordikomisjon ja väeosadest esindajatena väljapaistvamad sportlased, anti Läti suusatajatele Tallinna garnisoni spordikomisjoni poolt mälestuseks hõbekarikas vastava pealkirjaga.

L-ks.

SISUSTIK: O. J.-n. 1-se diviisi talised taktikalised väliõppused. — G. Leets. Märkmeid suur-tükiväe tegevusest 1-se diviisi talistel manöövritel 8.—12. jaan. 1929. a. — J. O. „Vabadussõja nurk“ Kuperjanovi üksikus jalaväe pataljonis. — J. L. Psühho-tehnilistest katsetest. — G. Leets. Vastuseks H. Kure artiklile „Ettepanek patareide laskekiiruse tõstmiseks“. — „Polska Zbronia“. Poola sõja-ajalooline büroo. — L. Vahter. — Mõnda tunnistajatest rügemendi kohtutes. — Sõjakirjandust. — Kaitseväge elu. — Sport. — Uusi raamatuid kindralstaabi raamatukogus. — Kõrgustik 48,0.

Kehalise kasvatuse kursused üleajateenijatele rivi-allohvitseridele.

15. veebruaril s. a. algavad Tondil Sv. Üh. Õppeasutuste juures kehalise kasvatuse kursused üleajateenijatele rivi-allohvitseridele 6-kuulise kestvusega. Kursustele komandeeritakse väeosadest 34 allohvitseri, kes hästi arenenud, tervislikult tugevad, kindla iseloomuga ja kehalisest kasvatusest huvitatud.

Kursustel võetakse läbi nii teoreetiliselt kui ka praktiliselt kõik kehalise kasvatuse puutuvad ained, näiteks: anatoomia, füsioloogia, liikumismehaanika, tervishoid, massaaž (teoreetiliselt ja praktiliselt), kehalise kasvatuse ajalugu, kehalise kasvatuse teooria, pedagoogiline psühholoogia, võimlemine (üld- ja rakendus-), kergejõustik, suusatamine, ujumine, jalgrattasõit, mängud, vehklemine, enesekaitse-poks, Jiu-Jitsu, maadlemine ja tõstmine.

Senini on peetud allohvitseridele kaks kehalise kasvatuse kursust, mis saatsid välja 80 abiinstruktori.

L-ks.

Uusi raamatuid kindralstaabi raamatukogus.

10481. Paquet. Dressage des cadres a la recherche de renseignement. Paris, 1926.

10482. Linares. Ce que l'artillerie doit connaître de l'infanterie. Paris, 1927.

10483. Treguier. Ce que l'infanterie doit connaître de l'artillerie. Paris, 1927.

10484. Marty, P. Le croquis panoramique militaire. Paris, 1927.

10485. Camena d'Almeida, P. L'Armee allemande avant et pendant la guerre de 1914-1918.

10486. Engelhard. Conseils pour l'instruction pratique des unites d'infanterie en vue de combat. Paris, 1921.

10605. Kolmetollilise 1902. a. vene kahuri materjalosa kirjeldus ja hooldamine. Tallinnas, 1928.

Kõrgustik 48,0.

Kompül käskjalale kaitseliitlasele:

— „Viige see kirjalik teadaanne meie patüli kätte; patüil asub kõrgustik 48,0; aga laske kähku!“

Käskjalg kaitseliitlane:

— „Ja-jah! kuulen, just nii, jah silmapilkselt.“

Käskjalg joostes:

— „Äh-jah või 48 nulli jah; pagana lumi kah nii raske; tea kaugel's see 48 nulli päris on?“

Käskjalg sõdurile:

— „Kuule poja, ütle korraks kus see 48 nulli õige on?“

Sõdur:

— „Ei mina tea, kallis papi, eks ta ikka kuskil kõrgemal kohal ole.“

Käskjalg, kes juba pikast otsimisest ja jooksmisest väsinud ning puhkab, lähedal asuvale allohvitserile:

— „Kuule't noormees, ehk sina tead juhatada, kus on need 48 nulli?“

Allohvitser kaartil silmitsenud:

— Ah, kõrg. 48,0 või? Ega's kaugel polegi, näe seal umbes 2 km eemal talu künka veerel.“

Käskjalg kaitseliitlane vaadates:

— „Ah sa kurask! See ju minu enda talu Vi-ruvere, kust ma tükk aega tagasi juba mööda vehkisin; pagan, teand aimatagi, et ta nüüd 48 nulli on ja veel kommadega.“

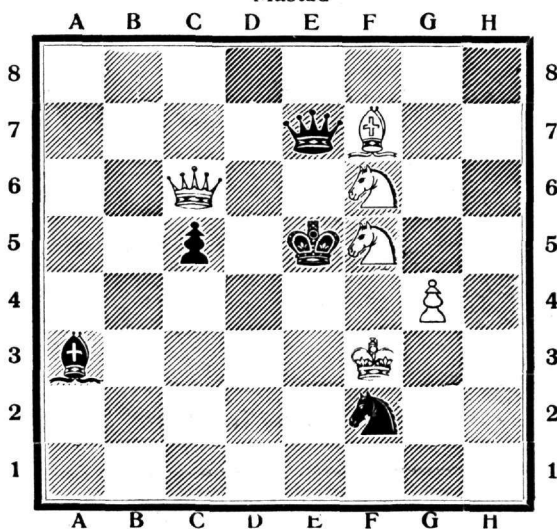
Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 71.

IV auh. „British Chess Magazine“ turniiril.

Kokku seadnud A. Daniel (Bridgendis).

Mustad

Valged.

Valged: Kf3, Lc6, Of7, Rf5 ja f6, Eg4.

Mustad: Ke5, Le7, Oa3, Rf2, Ec5.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

Lahendusi palutakse saata: Tallinn, Narva mnt. 26, krt. 6, A. Burmeister.

M. Grünfeldi ülesande nr. 69 lahendus.

1. Ob7 — d5, Ke5 : d5,
2. Lh6 — e6 annab matt.
1. (Ob7 — d5), ükskõik,
2. R või L annab matt.

Õiged lahendused saatsid: n.ltn. E. Tiislar (Võrust), prof. Th. Lemba, stud. techn. V. Tep-paks ja V. Mikenas (Tallinnast).

Kolonel A. Sarv

Maastiku organiseerimine

I osa.

Kindlustatud positsiooni elemendid.

II osa.

Positsioonide organiseerimise üldpõhimõtted ja talitusviisid.

Kind kokku 5 krooni.

Raamat on müügil „Sõduri“ talituses, Uus tän. nr. 10, Tallinn.

Eesti Kommerts Bank

Peapank: Tallinn, S. Karja 7.

Telefonid peapangas:

JUHATUS: 1-57, 9-89, 22-09

PANGA KESKJAAM: 6-13, 9-86, 15-07, 19-03, 19-62, 29-61

Telegraafi aadress: **KOMPA**

**OSAKONNAD: Tartus, Viljandis, Pärnus, Valgas,
Petseris, Narvas ja Haapsalus.**

Sissemakstud põhikapital]

Mr. 1.400.000.—

Võtab raha hoiule ja maksab kõrget ajakohast protsenti.

Annab laenusid vekslite, obligatsioonide ja mitmesuguste väärtuste kindlustusel.

Ustab ja müüb välisraha ja tshekke Eesti Hüpoteeגי Panga pantlehti Eesti 1927. a. välislaenu pabereid.

Saadab raha teistesse linnadesse kodu- ja välismaal.

Toimetab
kõiksugu pangaoperatsioone.

Korrespondendid

kõigis kokumaa linnades, alevites ja tähtsamates välismaa linnades.

Kiire pangatalitus.

Panga Juhatus.